

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 3 • 2025 • 89. årgang

Ny start

Ny lov og forskrift **side 4-18**

Arendalsuka **side 26**

Sosialpedagogikk i folkehøgskolen **side 38**

Tom Arne Møllerbråten,
redaktør

Rykk tilbake til start

«Nå starter vi på nytt!», sier vi. I folkehøgskolen starter vi i personalet faktisk på nytt i august hvert eneste år, «med blanke ark og farjestifter tel». For en velsignelse det er å få helt nye elever inn på tunet.

Og elevene starter jo virkelig på noe nytt. De flytter hjemmefra. Skifter miljø. Mange starter uten å kjenne noen. Nå kan de presentere seg slik de ønsker å være uten å bli møtt med tidligere historier fra oppvekst. Hvor mange ganger har vi ikke sett at elever har blomstret nettopp fordi de fikk en ny start i et nytt miljø på et nytt sted? Alle trenger en ny start iblant.

Etter over tjuefem år i folkehøgskolen har jeg mye rutine i å starte på nytt. For meg som lærer, er erfaring og rutine i utgangspunktet en kjemperessurs, men det kan også være en sovepute som hindrer utvikling. Da jeg hadde fått ansvar for innføringen av Læreplan 97 på en Osloskole på 90-tallet, husker jeg en lærer som ikke var spesielt begeistret for alt det nye som kom. Han sa kort og godt: «Jeg gjør som jeg alltid har gjort!» Sånn var det med den saken. Så hvordan ser vi på den nye folkehøgskoleloven?

For meg er det utrolig viktig at jeg hele tiden er i utvikling som lærer, for elevenes skyld, men også for min egen. Jeg bør nesten alltid starte på noe nytt, lære meg noe nytt eller prøve ut noe nytt. Gjør jeg det, vil jeg nok være en bedre lærer i dag enn jeg var i går, eller for fem, ti eller tjue år siden.

Fordelen med å få inn nye elever hvert år, er at vi kan rette opp «alle feila fra i fjor». Det er ikke sjelden opp gjennom at jeg etter en undervisningstime, har konkludert med at «dette må jeg gjøre annerledes neste år». Det er egentlig ikke et dårlig tegn. For hvis vi lærer av våre feil, blir vi klokere. Hvis vi ikke lærer av våre feil, vil vi gjøre de samme feilene om igjen og om igjen. Og det er jo både dumt og unødvendig.

Rutine og erfaring er altså i utgangspunktet bra. Men noen ganger kan det hende vi gjør ting så automatisk at vi kan miste kontakten med hvorfor vi egentlig gjør det vi gjør. Noen ganger kan det derfor hende vi er på vei i en retning som bare er feil. Da trenger vi Monopol-kortet «Rykk fram til start». Kanskje vi må tilbake til utgangspunktet vårt for å finne oss selv og gjenoppdage vårt oppdrag igjen? Fremskritt er ikke alltid å gå videre, men kan heller være å gå tilbake til start.

I sommer har vi fått ny folkehøgskolelov og ny forskrift. Kan vi kalle det en ny start for folkehøgskolen, eller er det bare en fortsettelse av det vi har gjort tidligere? Er dette en anledning for å rykke tilbake til start og finne røttene våre igjen? Noe er nytt i loven, men mye legger til rette for at vi kan drive som før. Stor frihet er det i hvert fall. Vi ønsker i hvert fall å se litt på ny lov og forskrift i dette nummeret.

Til slutt vil jeg gratulere Marie Wiland, Geir Ertzgaard og Odd Haddal med utgivelse av ressursboken *Det sosialpedagogiske blikket* som ble lansert på Folkehøgskolefestivalen. Den boken håper vi kan bli til glede for mange ansatte.

Du kan lese om Folkehøgskolefestivalen, *Det sosialpedagogiske blikket*, Arendalsuka, og mye mye annet i dette nummeret. God lesning! •

Tom Arne

Steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole
Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole
P.b. 9140 Grønland, 0133 Oslo

Telefon: 22 47 43 00
E-post: nkf@ikf.no
NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:
steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med danning.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten
tom.arne@sagavoll.no
Telefon: 91 57 11 57

Redaksjonsråd:
Tom Arne Møllerbråten
Marie Wiland
Andreas Melberg
Julie Byberg-Harbo
Jon-Peter Asperud, Oslofjord
Ruth Silje Boklund, Stavern
Øystein Vegge, Sunnmøre

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design
Trykkeri: Aksell AS
Forside illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

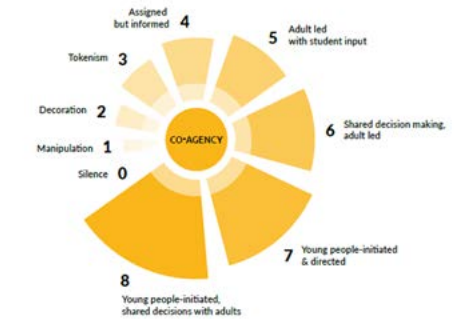
Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)
Kjersti Versto Roheim, Sagavoll fhs, leder
Geir Ertzgaard, Solborg fhs
Ruth Silje Boklund, Stavern fhs
Øystein Vegge, Sunnmøre fhs
Lene M. Fredriksen, Kristiansand fhs
Tor Inge Askeland (leder IKF)

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)
Tor Inge Askeland, Kristiansand fhs, leder
Hildegunn Gjesdal Tennebø, Nordfjord fhs
Arnt Ole Grimstad, Sunnmøre fhs
Halvard Aase, Solborg fhs
Kjersti Versto Roheim (leder NKF)

Sekretariat
Andreas Melberg, daglig leder, *andreas@ikf.no*
Julie Byberg-Harbo, informasjonsrådgiver, *julie@ikf.no*
Johan Smit, økonomirådgiver, *johan@ikf.no*
Hilde Haugen, administrasjonssekretær, *ikf@ikf.no*
Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, *marie@ikf.no*
Mette Røstum, informasjonsrådgiver, *mette@ikf.no*
Terje Wehus, informasjonsrådgiver, *terje@ikf.no*
Steinar Sundvoll, organisasjonsrådgiver, *steinar@ikf.no*

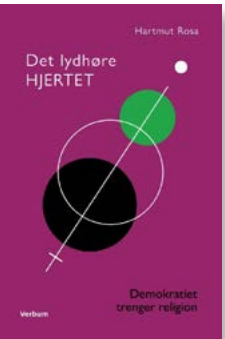
Innhold

- 12 **Utdrag fra folkehøgskoleloven**
- 14 **Skjebnefellesskapet**
- 16 **Demokratiet trenger religion**
- 19 **Hvordan motivere seg?**
- 20 **Folkehøgskolefestivalen**
- 22 **Øyeblikk**
- 24 **Geir Lippestad**
- 26 **Arendalsuka**
- 28 **Danning og teater**
- 32 **En god dag på jobben**

- 4 **En hyllest til folkehøgskolen**
- 6 **Sol-modellen**
- 10 **Forskriften merkes i detaljene**
- 11 **Endring i økonomi og drift**

- 34 **Bokanmeldelser**
- 37 **Gjesteskribenten: Kjetil Vestel Haga**
- 38 **Folkehøgskolens sosialpedagogikk**
- 42 **NKF**
- 43 **Nordisk folkehøgskoleråd**
- 45 **Folkehøgskolerådet**
- 46 **Quiz og kryssord**

Ny lov – en hyllest til folkehøgskolen

Av Andreas Melberg,
daglig leder i NKF og IKF

Politikerne har gitt oss en ny folkehøgskolelov. Den bygger videre på det vi allerede gjør – og det er i seg selv et stort kompliment. Samtidig gir loven noen utfordringer og spørsmål vi må forholde oss til.

Forskjellen på lov og forskrift – enkelt forklart

Loven er det store kartet: den sier hva folkehøgskolen er og hvorfor den finnes. Forskriften er mer som veikartet: den viser detaljene om hvordan vi faktisk skal kjøre.

Bra jobba, folkens!

Det er lov å klappe seg på skulderen: ny lov er i stor grad en bekreftelse på at folkehøgskolene gjør en god jobb. Politikerne har valgt å videreføre og løfte frem formålet vårt. Allmenndanning er hovedveien, og loven fyller ut det som allerede ligger i begrepet – fellesskap, menneskeverd og aktivt medborgerskap. Vi blir ikke satt på en ny kurs, vi får snarere et nikk og en honnør.

Formålsparagrafen i den nye loven er egentlig en forlengelse av det vi har stått for

hele veien. Aktivt medborgerskap og menneskeverd blir løftet frem, men ingen som har jobbet på folkehøgskole vil føle at dette er noe nytt. Vi kjenner det i kroppen allerede: dette er kjernen i alt vi driver med.

Folkeopplysning og folkelig opplysning

I folkehøgskolens formålsparagraf har det lenge stått at vi driver «allmenndanning og folkeopplysning». Noen har pekt på at det passer bedre med folkelig opplysning enn folkeopplysning. Departementet har tatt inn denne endringen uten at de peker på at dette er en endring i hva vi faktisk skal gjøre. Flere peker på at folkelig opplysning er metoden vi bruker i folkehøgskolen. Den nye loven legger ikke beslag på hvilken forståelse vi skal ha av ord i formåls-

paragrafen. Og det er bra. Vi har gjennom historien selv fått tolke og fylle ordene med innhold. Det gjør at begrepene hele tiden har vært i utvikling – og det samme gjelder i dag.

Mer jobb – men ikke mer ressurser til skolene

Selv om loven er en hyllest, betyr ikke det at alt er ukomplisert. I høringsrundene har vi løftet frem særlig én bekymring:

Ressursbruk og rapportering: Risikoen for mer byråkrati er alltid til stede. Vi må passe på at loven ikke åpner døren for unødvendig papirarbeid som stjeler tid fra fellesskapet og undervisningen.

Samtidig er det verdt å merke seg: de litt vage formuleringene i loven er ikke et problem – de er et mulighetsrom. Politikerne har valgt å vise oss tillit. De overlater

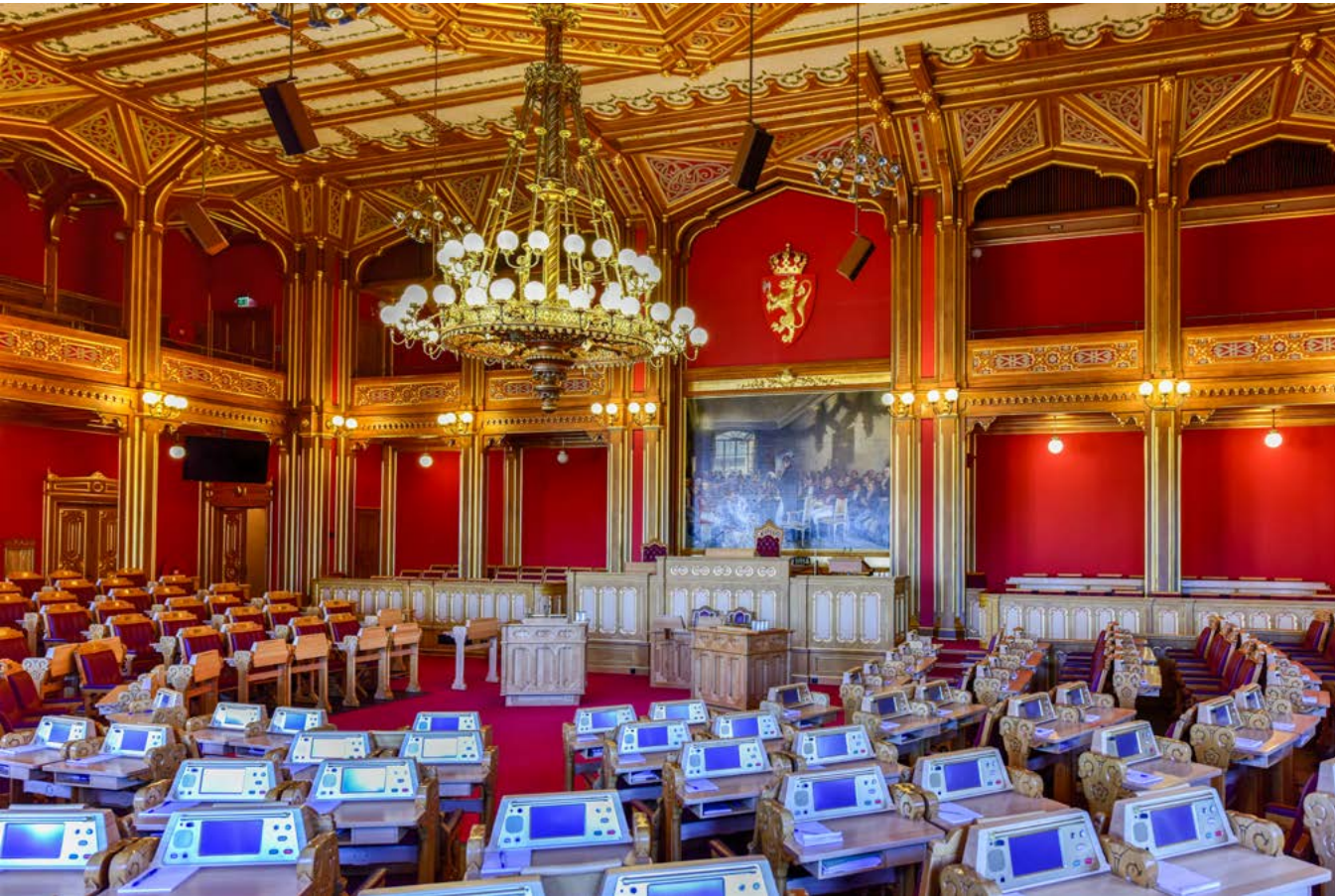

Foto: Shutterstock

«Allmenndanning er hovedveien, og loven fyller ut det som allerede ligger i begrepet – fellesskap, menneskeverd og aktivt medborgerskap.»

til skolene å tolke og fylle begrepene, akkurat slik vi har gjort i alle år. Den gamle, korte formålsparagrafen ble jo nettopp formet og levd ut i praksis av folkehøgskolene selv. På den måten har innholdet i «allmenndanning» og «folkeopplysning» alltid vært i utvikling, i takt med hva skolene faktisk gjør.

At vi fortsatt kan definere verdigrunnlaget lokalt, på hver enkel skole, er vi veldig glade for. Det gjør at skolene kan være tro

mot sin profil, sin tradisjon og sitt særpreg – og likevel stå sammen under den samme loven.

Ikke en hvilepute

Det ligger i folkehøgskolens natur å være i bevegelse. Ingen av oss slår oss til ro med at loven hyller oss. Vi vet at ungdom trenger oss – og at vi stadig må forny oss. Med loven i ryggen kan vi stå enda stødigere, men oppdraget er fortsatt levende og krevende.

En invitasjon til videre arbeid

Vi kan lese loven som en invitasjon til å videreutvikle skolen: til å tenke nytt om fellesskap, til å åpne dørene for flere elevgrupper, og til å være en aktiv stemme i samfunnsdebatten. Det er en bekreftelse, men også en utfordring: nå skal vi vise at vi faktisk lever opp til forventningene. •

Lyset skinner sterkere når vi skinner sammen

Av Marie Wiland

Må vi arbeide annerledes nå som vi har fått ny lov? Dette spørsmålet var samtaletema på flere folkehøgskoler ved oppstart av nytt skoleår denne høsten.

Den brede forståelsen er at den nye loven fortsatt gir skolene stor frihet til selv å utforme skoleåret. De nye formålsformuleringene sier likevel noe om både vektlegging og metode. De er ikke verdinøytrale!

Ligger det noen nye føringer eller muligheter i den nye loven? På en skole jeg besøkte denne høsten, bestemte de seg for å se nærmere på formålet *folkelig opplysning* og *aktivt medborgerskap* og hvilken mulighet elevene har til å utøve dette. På forhånd hadde vi plukket ut de arenaene og settingen vi synes var mest aktuelle å utforske. Dette var ulike fag, organiserte møtepunkt og noen sentrale fysiske rom på skolen.

Sol-modellen.

Vi hadde bestemt oss for å teste ut en modell som deler inn elevenes mulighet for medvirkning eller samhandlingskraft (*Sun Model of Co-Agency/Sol-modellen for felles handlekraft*) i åtte nivåer. Laveste nivå er taushet, elevens stemme blir ikke hørt i det hele tatt. På nest høyeste nivå er det elevene som tar initiativ og tar alle bestemmelser med støtte fra ansatte. På det høyeste nivået er det fortsatt elevene som tar initiativ, men beslutningen tas

i felleskap med de ansatte.

Modellen er hentet fra *OECDs framtid for utdanning og ferdigheter 2030* og er laget av europeiske studenter som deltok i utviklingen av *OECDs læringskompass*. Selv med hjelp av Google Translate og Chat GPT, var det ikke så lett å finne en direkte oversettelse av de engelske uttrykkene. *Agency* kan oversettes med handlekraft eller medvirkning og *co-agency* betyr ikke bare at flere handler sammen, men at flere parter deler eierskap til prosesser, mål og beslutninger. Jeg valgte også å bruke begrepene samskaping og samhandlingskraft for å forklare modellen.

Samskaping vektlegger at man løser noe i fellesskap - ikke bare samarbeider, men har reell medbestemmelse. Samhandlingskraft framhever fellesskapets betydning. Evnen til å samhandle effektivt med andre utvikles gjennom og i et fellesskap. Dette var et viktig anliggende for de studentene som var med på å utvikle Sol-modellen. De ønsket å vise at på alle nivåer i modellen jobber de unge sammen med de voksne, bortsett fra på nivå 0 (Taushet), hvor verken unge eller voksne tror at unge kan bidra. På de neste tre nivåene har

eleven en tro på at de kan bidra, men slipper ikke helt til.

Source: *OECD Future of Education and Skills 2030 Student Focus Group*.

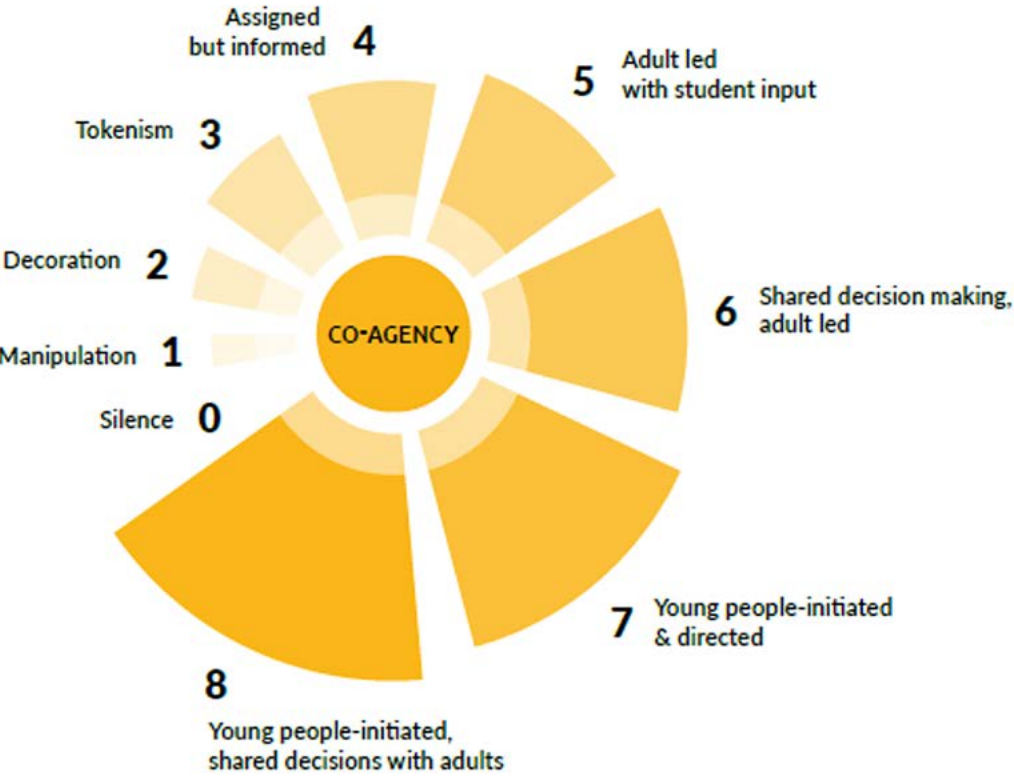
Elevkveldene høyest. Hva fant de ansatte ut? Det var lite som havnet på de nederste nivåene og ingenting på nivå 0 eller 2. Der nivå 3 og 4 ble brukt, var forklaringen enten at de ansatte tok mer plass enn nødvendig, eller at de ansatte faktisk her var nødt til å ta beslutningene.

Linjefaget ble vurdert på et høyere nivå enn fellesfag. Elevkveldene var den aktiviteten som rangert høyest, noen ansatte plasserte dem på helt på toppnivå. De fysiske rommene som kom best ut var treningsrommet og peisestua, faktisk høyere enn elevenes egne rom. Det var ikke total enighet i gruppa om hvilke nivåer som alltid var de riktige. Det førte til en god samtale og diskusjon om skolens praksis.

Vi må tåle noen tomrom! Dette var en av de viktigste konklusjonene personalgruppa kom fram til. Ikke alle planer, aktiviteter og beslutninger må være gjort før elevene kommer.

0. Taushet: Unge tier mens voksne tar og leder alle initiativer og tar alle avgjørelser.
1. Manipulasjon.
2. Dekorasjon.
3. Tokenisme – Symbolsk inkludering.
4. Unge blir tildelt en rolle.
5. Voksenledet med innspill fra de unge.
6. Ledet og initiert av voksne, men delt beslutningstaking med de unge.
7. Unge tar initiativet og alle avgjørelsene, med støtte fra voksne.
8. Unge tar initiativet, men deler beslutningstaking med de voksne i et likeverdig partnerskap

Over Sol-modellen står det noe vakkert:
The light is brightest when we shine together:

Heller ikke alt være gjort for dem mens de er elever hos oss. Noen beslutninger må få henge litt i lufta, i et slags tomrom, slik at elevene kan slippe til og fylle rommet. Og dette må være mer enn valg av hvilken juice de skal få til frokost. Rommet de blir invitert inn i – eller skaper selv – må oppleves betydningsfullt. Hvordan kan vi som ansatte bidra til å skape disse betydningsfulle rommene for aktivt medborgerskap og danning?

Danningsoppdraget.

Mai-Evy Bakken, tidligere rektor på Sogndal folkehøgskule snakker om en annen type rom, mellomrommet, i sin artikkel «Dannings-

oppdraget» (Folkehøgskolebladet 2010):

Ordet (danning) må følgjast opp i praksis og gjennomsyre handlingane våre i klasserommet, men ikkje minst utafor, – i alle mellomromma vi lever i.

Og det er her folkehøgskulen har sin styrke framfor academia. Vi lever saman i alle mellomromma, på alle dei arenaene som livet byr oss, – alle dei situasjonane der sjølve faget blir uviktig og det først og fremst handlar om den overgripande kompetansen som skal til for å finne ein god veg, – for deg, – for meg, – for alle.

Transformative kompetanser. Mai-Evy skriver om overgripende kompetanser som

evne til refleksjon og etisk handling, empati, nysgjerrigheit, kritisk vurdering, analyse, global forståing, initiativ, kreativ problemløysing, deltaking, dialog og samtale. I dette ser jeg klare paralleller til OECDs læringskompass når de snakker om *transformative kompetanser*. De peker på at elevene må bli myndiggjort for å kunne møte utfordringene i det 21. århundre. Kun på den måten kan de bidra til en bedre verden for seg selv og andre. Og i dette arbeidet er transformative kompetanser som å skape nye verdier, få til forsoning mellom spenninger, motsetninger og dilemmaer, og å ta ansvar, helt avgjørende.

>>

«Vi hadde bestemt oss for å teste ut en modell som deler inn elevenes mulighet for medvirkning eller samhandlingskraft (*Sun Model of Co-Agency/Sol-modellen for felles handlekraft*) i åtte nivåer.»

Foto: Marie Wiland

«Linjefaget ble vurdert på et høyere nivå enn fellesfag. Elevkveldene var den aktiviteten som rangert høyest, noen ansatte plasserte dem på helt på toppnivå.»

May-Evy Bakken mener danning må følges opp i praksis og gjennomsyre handlingene våre både i og utenfor klasserommet.

OECD Learning Compass 2030

« Læringskompasset skal hjelpe elevene å navigere videre i livet. Mai-Evy er også opp-tatt av navigering når hun siterer Grundtvig: «Venner det er stort i giære/ gjennom en kaotisk strid/der er meget nu at lære/ mest dog at forstå sin tid.» Deretter spør hun seg: «Kanskje ligg ansatsen til definisjonen av eit danna menneske i dette 'at forstå sin tid'?»

Fortsatt aktuelt. I en samtale med Mai-Evy denne høsten snakket vi litt videre om det hun skrev for 15 år siden. Vi opplever begge at det fortsatt har aktualitet, også i lys av den nye folkehøgskoleloven. Mai-Evy gjentok sitt poeng fra artikkelen: «Folkehøgskolen får statstilskudd for å være en skole for allmenndanning og folkelig opplysning. Det er her skolelaget har sin styrke og sitt samfunnsoppdrag». Mai-Evy peker likevel på det hun mener er et motsetningsforhold i den nye loven, mellom det ideelle formål og formuleringa under §14 som åpner opp for å «ta videregående opplæring i fag som del av kursopplegget». Hun er urolig for hva som blir konsekvensene og hevder at når faget

får første prioritet blir dannelsprosessen sekundær og mister fokus i samhandlinga mellom tilsett og elev.

Før Mai-Evy begynte som elev på Halling-dal folkehøgskole høsten 1970, skrev hun et brev til rektor Olav Akerlie og spurte om det var mulig å lese forberedende fag mens hun var elev på skolen. I dag skjønner hun godt hvor-for hun aldri fikk svar på brevet. «I ettertid ser jeg hva som ville ha skjedd, - mellomromma (jfr. hennes artikkel fra 2010) ville blitt slukt av boka og faget og jeg ville gått glipp av viktige elementer i dannelsprosessen.»

Personalgruppa jeg besøkte konkluderte med at flere fag, rom og aktiviteter med fordel kunne organiseres annerledes. Slik kunne de bidra til større felles handlekraft i elevgruppa. Dette ble vurdert som en positiv endring som ville gi elevene erfaringer med og læring om aktivt medborgerskap. Til slutt snakket vi også om at dette kan bidra til utvikling og fornying. Den samhandlingskraften som ligger i elevin-itierte tiltak og medbestemmelse (nivå 8), kan være en drivkraft til å gjennomføre gode og nødvendige endringer i skolehverdagen.

«Personalgruppa pekte på behovet for noen tomme rom hvor elevene har reell medvirkning.»

Behov for tomme rom. *Hvordan slipper vi elevene til?* Dette var ett utgangspunkt for samtalen i personalgruppa. Det andre utgangspunktet var uttrykket folkelig danning. Dette begrepet betoner den gjensidige dialogen i større grad enn folkeopplysning gjorde. Opplysning er fortsatt målet, men tyngdepunktet i hvem som bidrar inn i denne prosessen er flyttet. Kanskje ligger noe av svaret på de framgangsmåtene eller metodene vi ser etter i vektleggingen av det folkelige? Personalgruppa pekte på behovet for noen tomme rom hvor elevene har reell medvirkning. Jeg blir også minnet om sitatet «lyset kommer nedenfra». Studentene bak Sol-modellen ville bidra til at unge og voksne kan skinne sterkere sammen. Da må vi slippe til lyset nedenfra.

Gjennom å legge til rette for aktivt medborgerskap i skolehverdagen gir skolene elevene en vennlig dytt inn deres egen tid. Når de sammen med andre, både ansatte og medlever, får kjenne på kraften i et likeverdig samarbeid, setter dette varige spor. •

Forskriften – detaljer som merkes i hverdagen

Av Andreas Melberg,
daglig leder i NK og IKF

Folkehøgskolelovens forskrift er for de med ekstra appetitt for detaljer. Den forklarer loven og gir retning.

Vi er svært godt fornøyde med måten myndighetene har lyttet til folkehøgskoleorganisasjonene – og med alle de gode innspillene skolene har gitt oss i prosessen. Samtidig er det ingen tvil om at forskriften også byr på utfordringer, spesielt når det gjelder kapasitet og økt administrasjon.

En forskrift vi kan leve godt med
Forskriften er gjennomgående preget av tillit. Mange av de innspillene vi har spilt inn, har faktisk blitt hørt. Heldigvis! Vi kjenner oss igjen i ordlyden. Det er ikke alltid en selvfølge i møte med byråkrati – men denne gangen har vi fått gjennomslag på flere viktige punkter.

«Forskriften stiller tydeligere krav til oppfølging av fravær. Det gjør skolene mer ansvarlige, men kan også legge ekstra press på både lærere og administrasjon.»

Praktiske endringer vi vil merke

Så hva betyr forskriften i praksis? Her er noen av de endringene som får direkte konsekvenser for skolene:

- **Opptaksregler:** Alle skoler må ha vedtatte opptaksregler. Styrene skal vedta. Det gir ryddighet, men krever tid og bevissthet i hver enkelt skole. Det er også stor frihet til å forme regler, men det skal være saklig og etterprøvbart.
- **Fravær og dokumentasjon:** Forskriften stiller tydeligere krav til oppfølging av fravær. Det gjør skolene mer ansvarlige, men kan også legge ekstra press på både lærere og administrasjon.

Utfordringer vi må ta på alvor

Det er særlig to områder vi må være åpne om at kan bli krevende:

1. **Kapasitet:** For skoler som ønsker å vokse, eller som allerede har flere søkere enn de kan ta imot, kan kapasitetsgrensen oppleves som en kunstig sperre. Det kan gjøre det vanskelig å møte den økende interessen for folkehøgskolen.
2. **Administrasjon:** Flere av reglene gir mer papirarbeid. Det kan være nødvendig for ryddighetens skyld, men vi risikerer å bruke mer tid på skjemaer enn på fellesskap og innhold. Her må vi følge med og gjøre det som er nødvendig, uten at vi mister fokus på menneskemøter.

Rammer som lar oss puste

Samtidig er forskriften fortsatt preget av tillit. Den setter grenser, men overlater mye til skolene selv. Det gjør at vi kan fortsette å være mangfoldige, kreative og litt uforutsigbare – på den gode måten.

Stolthet og ansvar

Forskriften gir oss både tydelighet og frihet. Det forplikter. Vi må bruke mulighetsrommet klokt, fortsette å være kreative og samtidig være ryddige i praksis.

Så ja – forskriften kan se grå ut på papiret. Men i hverdagen vår blir den til en struktur som gjør det mulig å skape fargerike opplevelser, sterke fellesskap og et skoleår som setter varige spor – selv når vi må hankses med både kapasitetsgrenser og økt administrasjon. •

«Flere av reglene gir mer papirarbeid. Det kan være nødvendig for ryddighetens skyld, men vi risikerer å bruke mer tid på skjemaer enn på fellesskap og innhold.»

Ny folkehøgskolelov:

Endringer for økonomi og drift

Den nye folkehøgskoleloven innebærer noen endringer som særlig berører skolens økonomi og drift. Vi har tatt en prat med økonomirådgiver i Folkehøgskolerådet, Johan Smit, som har fulgt prosessen tett.

Av Jon-Peter Asperud

Endringer i tilskuddsmodellen

– Det blir en del endringer i tilskuddsmodellen, sier Johan Smit. – Vi får et nytt knekkpunkt på 35 elever, samt nye satser for elever med dokumenterte behov og kortkurs. Hovedtrekkene med de tre elementene blir de samme, men ellers er det mange endringer på detaljnivå.

Fra husleietilskudd til rentebetaling

Tilskuddet som tidligere gikk under navnet «husleietilskudd» endres til «tilskudd til rentebetaling».

Foto: Tom Arne Møllerbråten

– Slik det ser ut nå, blir det ingen endringer i selve prosessen med søknad og godkjenning, forklarer Smit.

Ny definisjon av kapasitet

Begrepet «internatkapasitet» erstattes med «skolens kapasitet».

– Skolens kapasitet er 20 prosent høyere enn internatkapasiteten og tilsvarer det vi før kalte maksimalt elevtall. Konsekvensen er at skolene ikke kan ta inn flere elever enn kapasiteten, selv om vi håper å få til en overgangsordning som åpner for noe overbooking.

Organisasjonsformer

Det ble ikke endringer i regelverket for organisasjonsformer.

– Myndighetene lyttet heldigvis til folkehøgskolesektoren, understreker han.

Nye frister for rapportering

Rapportering av elevtall får nye frister: 15. oktober og 15. april.

– Det vil også komme tilsyn, men vi vet ennå ikke når. I tillegg blir det noen endringer i dokumentasjonskravene knyttet til fullført kurs og fravær, forteller Smit.

Råd til skolene

– Det blir viktig å tilpasse driften til elevtallet. Endringene i tilskuddsmodellen vil få økonomiske konsekvenser, og det må skolene ta høyde for i økonomistyringen, sier Smit.

En lov som lytter

Avslutningsvis understreker han at prosessen har gitt et godt resultat:

– Dette ble en god lov og forskrift. Det er veldig bra at myndighetene lyttet til oss. •

Ny lov

Ny tilskuddsmodell

- Knekkpunkt ved 35 elever
- Nye satser for kortkurs og elever med dokumenterte behov

Husleietilskudd endres

- Byttes ut med «tilskudd til rentebetaling»
- Samme prosess for søknad og godkjenning

Ny definisjon av kapasitet

- «Internatkapasitet» erstattes av «skolens kapasitet»

Rapporteringsfrister flyttes

- Elevtall rapporteres 15. oktober og 15. april

Dokumentasjonskrav

- Endringer knyttet til fullført kurs og fravær

Ingen nye krav til organisasjonsform

Foto: Shutterstock

Folkehøgskoleloven

Utdrag fra folkehøgskoleloven 2025

§ 1. Formål

Lovens formål er å bidra til at det kan opprettes og drives folkehøgskoler i Norge.

Folkehøgskolen skal fremme allmenn-danning, folkelig opplysning, aktivt medborgerskap og menneskeverd. Folkehøgskolen skal bidra til mangfold og være åpen for alle. Den enkelte folkehøgskole har ansvar for å fastsette sitt verdigrunnlag innenfor denne rammen.

§ 4. Tilskuddsmodell

Tilskuddsmodellen skal bestå av basistilskudd, tilskudd per elev og tilskudd til rentebetaling.

Departementet skal gi forskrift om offentlige tilskudd til godkjente folkehøgskoler. Tilskuddet justeres årlig i takt med kostnadsutviklingen.

§ 6. Elevtall

Skolen skal ha minst 35 elever årlig i gjennomsnitt over fire år.

§ 8. Styret

Folkehøgskolen skal ha et styre som er det øverste ansvarlige organet. Eierne av skolen fastsetter sammensetningen av styret.

Elever og ansatte skal være sikret representasjon i styret og skal selv velge sine representanter. Representantene skal ha tale-, forslags- og stemmerett på styremøtene.

Et mindretall i styret kan klage på vedtak i styret. I saker som gjelder skolens verdigrunnlag, er skoleeier klageinstans, og i forvaltningssaker er departementet klageinstans. Reglene i forvaltningsloven kap. IV, V og VI gjelder ved klagebehandlingen.

§ 9. Styrets ansvar

Styret har ansvar for at skolen drives i samsvar med lover og forskrifter.

Styret skal:

- sørge for at elevene får det kurstilbudet som er forutsatt som grunnlag for godkjenningen
- sørge for at vilkår for offentlige tilskudd oppfylles
- fastsette opptaks- og skoleregler
- etablere et organ for behandling av saker om brudd på skolereglene
- etablere og sørge for gjennomføring av systematiske kontrolltiltak for å sikre at krav fastsatt i eller med hjemmel i denne loven oppfylles (internkontroll)
- sørge for et system for kvalitetssikring og kvalitetsutvikling og for at dette systemet er forsvarlig og tilpasset skolens egenart og

aktiviteter

g. ansette rektor og sørge for at skolens ansatte har riktig kompetanse

h. sørge for at skolen har et elevråd, og utover dette fastsette hvilke råd og organer som er nødvendige for å sikre demokratiske rettigheter og forsvarlig drift

i. være åpent om arbeidet sitt

j. før oppstart av skoleåret fatte vedtak om at det er forsvarlig å starte opp et nytt skoleår, og gjøre vedtaket offentlig tilgjengelig

k. fastsette størrelsen på elevbetalingen.

Andre ledd bokstav e gjelder ikke for kommunale og fylkeskommunale skoler.

§ 10. Rektor

Skolen skal ha en rektor som er pedagogisk og administrativt ansvarlig leder.

§ 11. Elevombud

Elevene skal ha tilgang til et nasjonalt elevombud.

Elevombudet skal gi elever råd og veiledning i saker knyttet til elevsituasjonen. Elevombudet kan ikke instrueres i sitt virke.

Departementet ansetter elevombudet på åremål for en periode på fire til seks år. Ingen kan være ansatt på åremål etter denne bestemmelsen i en sammenhengende periode på mer enn tolv år.

Forvaltningslovens regler om taushets-

plikt gjelder for elevombudet, jf. forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g.

§ 13. Kvalitetssikring og rapportering

Folkehøgskolen skal utarbeide en prosedyre for selvevaluering og kvalitetsutvikling. Skolen skal utarbeide en årlig selvevalueringssrapport som skal være offentlig tilgjengelig. Ansatte og elever skal medvirke i arbeidet med kvalitetssikring.

§ 14. Kurs

Folkehøgskolen skal være eksamensfri. Skoler kan likevel legge til rette for at elever kan ta videregående opplæring i fag som en del av kursopplegget.

Skolen skal ha et internat som en integrert del av læringsprogrammet. Departementet kan gi forskrift om hvor stor andel av elevene som skal bo på internat.

Skolen skal ha kurs som varer minimum 16,5 uker. Skolen skal utarbeide en kursplan for hvert kurs som skal inneholde en beskrivelse av kurset opp mot formålet med folkehøgskole, jf. § 1 andre ledd. Kursplanen skal være offentlig tilgjengelig. Departementet kan gi forskrift om kursordninger.

Studiereiser med overnatting som gjennomføres som en del av et kurs, skal settes inn i en pedagogisk sammenheng. For- og etterarbeid til en studiereise skal gjennom-

føres ved skolen. Departementet kan gi forskrift om lengde på studiereiser.

Skolen skal utarbeide dokumentasjon over elevenes læringsprogram og deltakelse. Dokumentasjonen skal være utformet slik at den gir grunnlag for en vurdering av realkompetanse inn mot utdanningssystem og arbeidsliv. Departementet kan gi forskrift om dokumentasjon.

§ 16. Opptak av elever

Folkehøgskolen skal fastsette opptaksregler som viser prioriteringen av søkere dersom det er flere søkere enn kapasitet ved skolen. Opptaksreglene skal være offentlig tilgjengelige. Opptaksreglene skal gi regler for prioritering av søkere ut fra saklige hensyn.

Skolen avgjør i samsvar med opptaksreglene hvilke søkere som får tilbud om skoleplass.

§ 17. Skoleregler

Folkehøgskolen skal fastsette skoleregler med rettigheter og plikter til elevene. Skolereglene skal regulere orden og oppførsel, hvilke tiltak som kan benyttes mot elever som bryter reglene, og hvordan slike saker skal behandles.

Skolereglene skal være offentlig tilgjengelige. •

Kastet sammen i et skjebnefellesskap

Av Marie Wiland

Folkehøgskoleansatte i de andre nordiske landene har også fulgt nøye med på prosessen her i Norge. Nå sitter vi med fasiten, men underveis har det vært en del fram og tilbake, og det var langt fra selvsagt hva vi kom til å ende opp med.

Mangfold. Nesten til slutt i formålsparagrafen (§ 1) står det at folkehøgskolen *skal bidra til mangfold og være åpen for alle*. Jeg har hørt mange, og nesten motstridene, reaksjoner på disse to formålene: «Mangfold, det er jo nettopp det vi driver med!» Eller: «Vi kan ikke få elever som ikke vil gå på folkehøgskole.»

Nettopp dette var også Folkehøgskolerådets anliggende da de pekte på at formålene kan stille krav til den enkelte skole som det i praksis kan være vanskelig å innfri. Om vi endrer skoletilbudet for å nå nye grupper – hva om vi da blir mindre relevante for dem som i dag velger oss? Jeg velger å forstå det slik at forventningen først og fremst rettes mot hele folkehøgskolesektoren. Da blir det mer realistisk og gjennomførbart.

Inspirasjon og ringvirkning. Hvordan kan formålene om mangfold og åpenhet for alle inspirere oss til å utvikle skolene våre på en god måte? Om skolene ønsker å endre

elevsammensetningen de har i dag, må de ta aktive grep. De må sikre at skolen reelt er åpen for flest mulig, og de må utvikle et tilbud som når videre ut enn de elevene de allerede er attraktive for. Jeg snakker ikke nødvendigvis om å øke elevtallet, men om å gjøre tilbudet mer relevant for flere unge.

Hver gang jeg var med på å starte et nytt linjetilbud på min folkehøgskole, overrasket det meg hvor mange ringvirkninger det skapte i hverdagen. Den nye elevgruppa preget skoleåret for alle – både elever og ansatte. Skoler med en mer sammensatt elevgruppe får mye skoleutvikling med på kjøpet.

Uenighetsfellesskapet. Mangfold er også et viktig verktøy i arbeidet med fellesskap og danning. Når ulikhetene mellom elevene blir større og mer grunnleggende, får de også mer fundamentale tema å bryne seg

«Når ulikhetene mellom elevene blir større og mer grunnleggende, får de også mer fundamentale tema å bryne seg på. De blir deltakere i et fellesskap som tåler uenighet – et uenighetsfellesskap.»

på. De blir deltakere i et fellesskap som tåler uenighet – et uenighetsfellesskap.

Lars Laird Iversen, forfatter av boken *Uenighetsfellesskap. Blikk på demokratisk samhandling*, definerer et uenighetsfellesskap slik:

1. en gruppe mennesker som er kastet sammen i et skjebnefellesskap.
2. med ureduserbar, men ikke-voldelig uenighet seg imellom,
3. og som står overfor en prosess som med nødvendighet innebærer et valg av felles handling.

Laird Iversen skriver at slike fellesskap kan eksistere både på samfunns-, gruppe- og skolenivå. Faktisk kan hvert enkelt menneske i seg selv kan være et slags uenighetsfellesskap på grunn av indre spenninger.

Ureduserbar uenighet. Hva er vel mer beskrivende for folkehøgskoleåret enn at

elevene kastes sammen i et skjebnefellesskap? Jeg liker også uttrykket *ureduserbar uenighet*. Ja, dialog er skoleslagets varemerke, men her understreker Laird Iversen at også dialog som ikke fører til enighet, har verdi. Det er ingen enighetstvang. Det eneste tvingende nødvendige er at man likevel kan gå videre sammen.

Formålet med fellesskapet er altså ikke at vi skal bli enige, men at vi skal kunne leve sammen og velge hva som er gode handlinger for fellesskapet. Jeg opplever dette som en befriende definisjon, selv om det ikke gjør folkehøgskolehverdagen lettere. Nettopp det er poenget: For at øvelsen skal kreve noe av elevene, må de møte mennesker som har helt andre meninger – og kanskje også andre behov – enn dem selv.

Dette er ikke en ukjent situasjon for folkehøgskoleansatte. Selvsagt opplever elever uenigheter selv om de går på en linje der mange er opptatt av det samme. Internatlivet, skoleturer og undervisning byr på mange muligheter til å delta i et uenighetsfellesskap. Vi snakker gjerne om «folkehøgskoleboba» – et uttrykk som rommer både den beskyttede og fine vi-opplevelsen et skoleår kan være. Men er skolene egentlig en form for fysisk avgrensede ekkokamre? Tvert imot! Når du lever sammen med tidligere ukjente

Forfatter Lars Laird Iversen.

Foto: MF

mennesker i ni måneder, får du rikelig med situasjoner som utfordrer både verdenssyn og verdier.

Bærekraftige fellesskap. I boka *Det sosialpedagogiske blikket* skriver jeg i artikkelen *Bærekraftige fellesskap* om hvilken betydning folkehøgskoleåret har for elever med funksjonsnedsettelse. Jeg peker også på hva disse elevene betyr for medelevene:

«Bare ved å være til stede utvider de normalitetsrommet vi alle beveger oss i. Elever på ekstremsportlinja får se hvor utrolig ekstremt det å sitte i rullestol er. Elever på skuespillerlinja oppdager noe om hva det betyr å være autentisk og hvordan dette kan formidles. På internatet blir en elev trøstet av en annen som uten diskriminering deler ut klemmer til alle som trenger det – antakelig uten å spørre først. Uttrykk som funksjonsfrisk eller funksjonsnedsettelse mister sin betydning når de ikke lenger definerer samværet.» (s. 272)

NOU-utvalget mente at det i dag er for lite mangfold i elevgruppa. Ja, vi har elever med funksjonsnedsettelse, men også de har

ofte foreldre som ligner på medelevenes foreldre. Hvor ofte møter vi en elev med funksjonsnedsettelse og innvandrerbakgrunn? Eller i hvilken grad ser unge med flerkulturell bakgrunn på folkehøgskolen som et relevant tilbud? Hvorfor rekrutterer vi så mange flere fra studiespesialiserende program enn fra yrkesfag? Svaret må være at vi treffer noen, men langt fra alle med vårt tilbud.

Samlet sett. I dag kan alle søke om et år på folkehøgskole. Samlet sett for sektoren tror jeg de fleste som kan bo på internat og delta i undervisning og fellesskap, vil få et tilbud et eller annet sted.

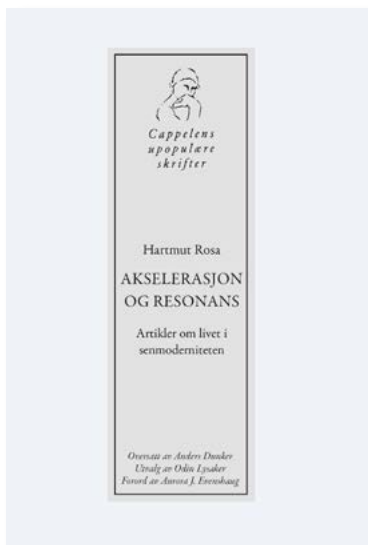
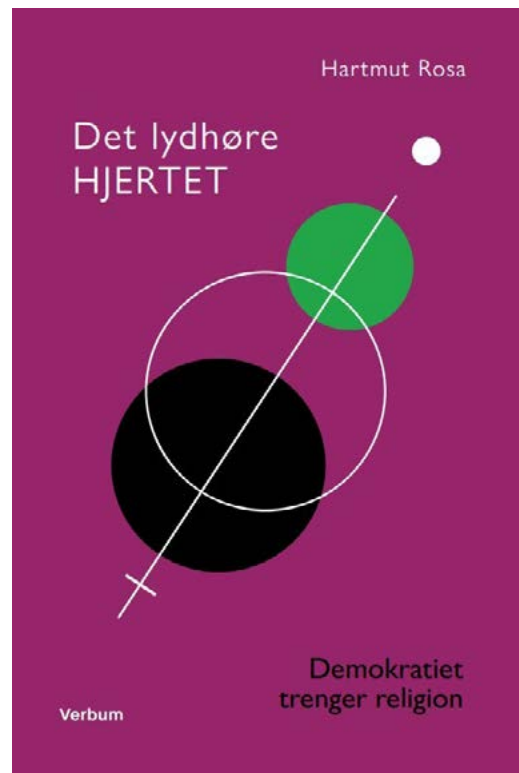
Jeg tror de nye formålsordenenes styrke ligger i hvordan de virker sammen. De får betydning ut over seg selv i kraft av helheten. Kan vi forstå menneskeverd uten å erfare at mennesker er forskjellige? Kan elever utøve aktivt medborgerskap uten å la andres holdninger eller behov få konsekvenser for det de selv velger å gjøre? Og kan vi som skoleslag utvikle fellesskap hvor dette skjer uten en likeverdig dialog med reell elevmedvirkning? •

Hartmut Rosa:

Demokratiet trenger religion

I den nye folkehøgskoleloven står det i formålet at vi skal fremme aktivt medborgerskap. Ifølge den tyske sosiologen og samfunnsfilosofen Hartmut Rosa sitter vi på en god ressurs i vår kristne arv.

Av Tom Arne Møllerbråten

Det er ikke til å komme forbi at Rosa trender akkurat nå som vitenskapskjendis. Ja, kanskje vi også kan kalle ham en slags influenser, da i betydningen «en med stor påvirkning på andre». Man støter på hans tanker i alle mulige kanaler. I vår ga Verbum forlag ut to av hans bøker på norsk, *Det lydhøre hjertet* og *Det ukontrollerbare*, og i fjor kom Cappelen Damm ut med essay-samlingen *Akselerasjon og resonans*.

Vi skal her konsentrere oss om den bittelille boken *Det lydhøre hjertet* her, for undertittelen der er nettopp *Demokratiet trenger religion*.

Kognitiv ateist. Det er ikke helt lett å få tak i Hartmut Rosas personlige forhold til religion, men til Vårt Land har han sagt: «Jeg tror det var Martin Buber som sa at han i kroppslig form var en sterkt troende, og i kognitiv form en ateist. Det er nesten det samme med meg. For jeg vil si at jeg har et

intimt forhold til noe jeg kaller Gud. Men spør du meg «hva tror du på?», «er det en kristen Gud», «tror du han virkelig handler», så vil jeg ikke ha noe svar.»

Utgangspunktet for boken er hans tanker om samfunnet vi lever i. Sosiologen Rosa mener vi som samfunn «befinner oss i en alvorlig krise, og at vi utvilsomt behøver religiøse institusjoner, tradisjoner, praksiser, tankesystemer, overbevisninger, ritualer, for om mulig å finne veien ut av denne krisen».

Akselerasjon. Et av Rosas kjernebegreper er «akselerasjon», som er en beskrivelse han gir vår tid og vårt samfunn. Vi lever i et samfunn som hele tiden krever vekst og økt hastighet. Det er lett å kjenne seg igjen i denne beskrivelsen. Stadig nye oppfinnelser de siste to hundre årene har gjort at alt går fortere, men likevel befinner vi oss i et hamsterhjul som aldri går fort nok. «Vi må akselerere, vi må være innovative, de første som får det nye produktet ut på markedet, de første som innfører den forbedrede produksjonsprosessen.» Derfor trenger vi hele tiden også mer energi, masse energi fra vind, sol, kull, gass, atomkraft, hva som helst.

Men vi trenger også stadig mer politisk energi for å opprettholde veksten. «Politikerne må konstant motivere, kreve, dytte oss frem.» Vi må komme oss raskt ut i jobb etter minst mulig tid på utdanning. Ikke tid til folkehøgskole? Vi må jobbe lengre før vi

«Vi må akselerere, vi må være innovative, de første som får det nye produktet ut på markedet, de første som innfører den forbedrede produksjonsprosessen.»

kan pensjonere oss. «Ja, vi mennesker må løpe fortere neste år enn vi gjør i år.» Og hva gjør dette med oss? Det skaper et *aggresjonsforhold* til verden, skriver Rosa. Vi kjenner det på kroppen. Det stresser oss, og det gjør oss utbrente.

Vitenskapelige fremskritt øker vår viten, og det fører til at vi får vite mer og mer om hvordan vi bør «leve riktig», som betyr «å oppføre seg riktig», «elske riktig», «sove riktig» og «spise riktig». Merkelig nok har vel folk aldri vært mer usikre på hva de bør spise eller ikke. «Følelsen av ikke å strekke til, av ikke å være fornøyd med seg selv, av at man egentlig burde være annerledes, bare øker og øker.»

Demokrati og lydhørhet. Den politiske virkeligheten er også i endring som følge av dette. I en tid hvor akselerasjonen krever alt, har vi ikke tid noe vesentlig: Vi slutter å se på våre politiske motstandere som «mennesker med andre meninger som man må gå i dialog og diskutere med». De blir heller våre «motbydelige fiender som man må bringe til taushet». I det jeg skriver dette er nyhetsbildet teppelagt med drapet på Charlie Kirk. Aggresjonen har overtatt. I norske kommentarfelt tegnes et tydelig fiendebilde av politiske motstandere.

Så kommer Rosa med løsningen, eller motgiften som han kaller det. For demokratiet fungerer ikke i aggresjonsmodus. Løsningen ligger i «det lydhøre hjertet», som

kong Salomo ba Gud om.

«Før pleide jeg å si at demokratiet bare fungerer når hver og en har en stemme som blir hørt. I det siste har jeg imidlertid blitt mer og mer overbevist om at ørene også må være med.» Og ikke bare ørene, men vi trenger også «dette lydhøre hjertet, som ønsker å høre de andre og svare på det de sier». Ved å vise til Max Weber understreker Rosa at «intellektuell redelighet innebærer å lytte til den andre sidens argumenter og å være åpen for at de kan angå meg, ha noe å fortelle meg». Derfor trenger «demokratiet et lydhørt hjerte, ellers fungerer det ikke».

Kirken. Rosa har etter hvert kommet fram til at det er kirken som kan gi samfunnet hjertets lydhørhet. Det er «fremfor alt kirken som råder over fortellinger og et kognitivt reservoar, som utøver riter og seremonier, som disponerer bygninger og rom der hjertets lydhørhet kan innøves og kanskje også utøves». Rosas grunntese er denne: *Vi må la oss påkalle*.

Et slikt øyeblikk der vi lar oss kalle, kaller han et resonansøyeblikk. Det har fire elementer:

1. Påkallelsen. Noe kaller på meg, får meg til å stoppe opp og lytte.

2. Selvvirksomhet. Jeg svarer på dette kallet eller åpner meg. Jeg oppdager plutselig

>>

Foto: Shutterstock

«Det finnes én, en som mente deg, en som ropte på deg, som også hører på deg, selv om han ikke er tilgjengelig her og nå og du ikke kan bestemme når han skal svare.»

<< at det oppstår en forbindelse på grunn av at jeg er i stand til å reagere på det jeg hører.

3. Transformasjonen. Jeg forvandles. Jeg begynner å se verden, tenke verden annerledes.

4. Det ukontrollerbare. Resonans oppstår ikke på kommando. Det kan ikke tvinges frem eller kjøpes.

Lengselen etter resonansøyeblikk i samfunnet er stor. Dette er også kjernen i alle religioner, mener Rosa.

«For meg er den grunnleggende ideen i kristendommen at innerst i min eksistens

ligger ikke det tause universet, en kald mekanisme, den rene tilfeldighet eller et fiendtlig vesen, tvert imot befinner det seg en svarrelasjon der: «Jeg har kalt deg ved navn, du er min.» Er ikke det en invitasjon til resonansforhold, så vet ikke jeg.» I kristendommen gir Bibelen, troen og kirken et svar på ropene og bønnene: «Det finnes én, en som mente deg, en som ropte på deg, som også hører på deg, selv om han ikke er tilgjengelig her og nå og du ikke kan bestemme når han skal svare.»

Så er Rosas poeng at dette trenger samfunnet, samfunnet trenger religionen, fordi resonans er viktig. Religion gjør oss

lydhøre.

«Religion har kraften, den har et idé-reservoar og et rituelt arsenal fullt av sanger, gester, rom, tradisjoner og skikker som åpner sansene for hva det vil si å la seg påkalle, å la seg transformere, å stå i resonans.»

Hvis Hartmut Rosa har rett i det han skriver, sitter vi som kristne folkehøgskoler på et enormt reservoar som demokratiet trenger. Kristen trospraksis kan gjøre elevene mer lydhøre. Resonans kan fort oppstå både her og der på våre skoler. Religionsutøvelse kan være en viktig ingrediens i aktivt medborgerskap. •

Hvordan motivere seg for nytt skoleår?

Vi har spurt noen erfarne folkehøgskolefolk om hva de tenker og gjør i forkant av et nytt skoleår. Vi ba dem svare på følgende tre spørsmål:

1. Hvor lenge har du jobbet i folkehøgskolen?
2. Hvordan motiverer du deg selv foran nytt skoleår?
3. Hva er ditt beste tips til ansatte i møte med et nytt kull?

Øystein Vegge

Inspektør på Sunnmøre folkehøgskole

1. Jeg begynte som lærer på Sagavoll i 1993/94. Det er 32 år siden. Jeg har gjort andre ting noen år, men nå er jeg inne i mitt 23 år i verdens beste skoleslag.

2. Av en eller annen grunn synes jeg ikke det er vanskelig å motivere seg for et nytt år. Jeg jobber i administrasjonen og har mange nok uker i fred og ensomhet i mai/juni og starten av august. Når elevene snubler inn døra første skoledag, er jeg derfor klar for å bli kjent med 120 nye fjes. Det heter tross alt folkehøgskole. Jeg sier ofte at 95 prosent av tiden min går med til positive ting, det tror jeg ikke det er andre lærerjobber som kan matche.

3. Mitt aller beste tips er å lære navn så fort som mulig. Den innsatsen får du fort igjen for når du møter elevene. Jeg tror også det er en fordel å tenke gjennom hvem du har lyst å

være i fellesskapet. Noen har bikka seksti og har erfaring nok til et helt elevkull og andre er nyutdanna, stappfull av energi og henger med på det meste. Den som klarer å se at det er bruk for alle i et kollegium har vunnet. •

Olaug G. Sløgedal

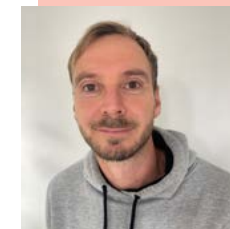
Lærer og elevveileder på Sørlandet folkehøgskole

1. Jeg er i gang med mitt 32. kull

2. Jeg er heldig som har ansvar for Leder-treningslinja, så de siste ukene før skolestart har jeg mye kontakt med dem. Da kjenner jeg at jeg gleder meg til å møte dem. Ellers bruker jeg de siste ukene til å starte litt planlegging, sjekke elevlister og stikke innom skolen.

3. Mitt tips er: Lære navn på elevene, og bruke mye tid til å prate med dem. Det faller lett for meg med smalltalk, men min erfaring er at de liker å snakke om seg selv, og da er det bare å

lete etter ord de sier som du kan spinne videre på. De har lyst til å snakke med deg! Jeg velger også ha mye vakt i starten, for lettere å bli kjent med elevene fort. •

Audun Kristiansen

Lærer på Stavern folkehøgskole

1. 19 år

2. Å starte folkehøgskolehverdagen igjen hver høst gir mye glede og energi mye takket være;
- gode kollegaer,
- spenningen i å treffe nye elever,
- gøy planer med mål om livsmestring og et godt fellesskap.

3. Lad batteriet så godt du kan gjennom sommeren, lær navn, og se etter det beste i hverandre. Ingen kull er like, men alle kan ta et steg videre, både som i individ og i flokk. •

Full suksess for Folkehøgskolefestivalen

Aldri tidligere har vi klart å samle så mange av de ansatte ved kristne folkehøgskoler som vi gjorde i mai. Rundt 260 var innom Folkehøgskolefestivalen på Hedmarktoppen folkehøyskole på Hamar.

Av Tom Arne Møllerbråten

Det gir en ekstra boost å møte så mange kollegaer fra mange skoler som jobber omtrent med det samme. Det var tid for påfyll gjennom seminarer, workshops, bibeltimer, konserter og ikke minst gjennom samtaler ved måltidene. Folkehøgskolefestivalen ble avsluttet med årsmøte i NKF, som for første gang ble lagt til dette tidspunktet.

Denne festivalen ble en god blanding av innleide ressurser og egne folk fra skolene og hovedkontoret. Festivalpastor Egil Lund Svartdahl var dessverre forhindret fra å komme, men ble

godt og solid erstattet av to bibeltimeholdere, Andreas Hegertun og Erik Andreassen.

Det manglet heller ikke på musikalske opplevelser med hele tre fantastiske konserter på repertoaret. Marthe Wang, Samuel Ljungbladh og Lewi Bergrud leverte alle på høyt nivå. Jeg vil spesielt fremheve Lewi Bergruds formidlingsevne og kontakten han skaper med sitt publikum. Stort!

Festivalbandet satt sammen for anledningen viser at vi har solide musikere også i egne kretser. Jeg skulle bare ønske de hadde spilt mer.

Siden jeg hadde et par workshops selv, fikk jeg bare vært på noen av de andre seminarene og workshopsene, men jeg hørte mye bra om ulike foredrag i praten etterpå. Selv var jeg på lanseringen av *Det sosialpedagogiske blikket*, workshop med Joakim Magnus om Bibelkvelder i Oslo, samt seminar med Åste Dokka om *Litt kristen*, og seminar med Lisbeth Trinskjær fra den danske folkehøgskolebevegelsen om Politikk og ideologi.

Lisbeth Trinskjærs foredrag «Politikk og ideologi» fortjener en bedre dekning enn vi har

Marie Wiland under lanseringen.

Ole Petter Hansson, Anne Gjerding og Geir Ertzgaard presenterer *Det sosialpedagogiske blikket*.

plass til akkurat her, men jeg ønsker å ta med følgende sitat fra henne: «Som folkehøgskole står vi i en woke-saks. Ikke bare ønsker unge ikke å høre om X, men de vil heller ikke at andre skal høre X. På den andre siden står anti-woke-gjengen. Den demokratiske dannelsesbevegelsen står i midten og blir utfordret av begge sider. Folkehøgskolene i Danmark må trene ungdom i å tåle uenighet.» Det må vi i Norge også.

Folkehøgskolefestivalen 2025 ble for meg en skikkelig opptur med påfyll både åndelig og faglig. Gleder meg allerede til neste gang. •

Den svenske soulartisten Samuel Ljungbladh med band.

Lisbeth Trinskjær fra Højskolerne i Danmark.

Lewi Bergrud med band leverte en unik konsert.

Marthe Wang.

Husbandet med Janne M. Severinsen i spissen.

Øyeblikk

Mange skoler har dyktige fotografer blant både elever og personale. Vi ønsker å vise noen av bildene fra ulike skoler. Her er noen blinkskudd fra **Solborg folkehøgskole**.

Foto: Daniel Reigstad

Foto: Paul Lukas Schmidt

Geir Lippestad:

– Alt må ikke være perfekt for å inkludere

Geir Lippestad, advokat og leder for Partiet Sentrum, mener folkehøgskolene har en viktig rolle å spille for unge mennesker. – Det er et utrolig godt konsept, sier han.

Av Julie Byberg-Harbo

Jeg er jo advokat, og har jobbet mye med både strafferett og arbeidsliv, sier Geir Lippestad.

Sammen med kona si har han åtte barn. Blant dem en sønn i avlastning og en datter som har gått på Haugetun folkehøgskole. I tillegg har de hatt flere fosterbarn.

– Vi er glade i røre rundt oss, sier han med et smil, og legger til: – Men nå er jeg blitt 60, og vi har bare to barn boende hjemme. Nå begynner det å bli stille.

Lippestad har blant annet vært forsvarer for 22. juli-dømte Anders Behring Breivik. Han har i mange år vært engasjert i arbeid mot utenforskap – både politisk og personlig.

– Jeg har alltid vært opptatt av mennesker som trenger oss litt ekstra for å ikke havne utenfor.

Erfaring med systemene

Engasjementet ble forsterket gjennom erfaringene som far til datteren Rebekka, som levde med funksjonsnedsettelse og døde 18 år gammel.

– Det var nesten litt sjokk å oppleve hvor mye ressurser man måtte bruke som foreldre for at hun skulle få helt grunnleggende ting rundt seg. Ting som god skole, fritidsaktiviteter og bolig. Det som andre tar for gitt, ble en kamp.

Han ble slått av hvor vanskelig det kan være – selv for dem med kunnskap og ressurser. Det har vært med på å forme både

politikken hans og engasjementet for et mer inkluderende fellesskap.

– Jeg er jo advokat og kan sette meg inn i ting, og jeg tenkte: Hvordan er det mulig at det skal være sånn?

Fellesskap som forandrer

Lippestad kjenner godt til folkehøgskolen som skoleform – både gjennom egne erfaringer og som far. Datteren fikk øynene opp for kommunikasjonsarbeid da hun gikk på folkehøgskolen.

– Jeg kjenner jo folkehøgskolen fra mange år tilbake, at det er et veldig fint og faglig tilbud.

Han peker på folkehøgskolen som en god arena for å treffe folk fra hele landet.

– Du reiser kanskje til et annet sted og får nye impulser. Kjempeviktig.

Han mener folkehøgskolen også kan spille en viktig rolle også for unge som er i ferd med å falle utenfor:

– Den kritiske tiden er jo nettopp i ungdomsårene – 16, 17, 18, 19 år. Hvilke miljøer kommer du inn i, hvilke valg tar du?

Lippestad anbefaler folkehøgskole.

– Folkehøgskolen gir et litt annet og – synes jeg – mer spennende år enn mange andre skoleløp, sier han.

Rom for refleksjon og trygghet

Lippestad er opptatt av undervisning som handler om mer enn bare karakterer:

– Å bruke et år på å være sammen, undre seg og lære – uten eksamen og karakterpress – det former deg som menneske.

– Skoler må tørre å inkludere

Lippestad trekker også frem viktigheten av å se muligheter, ikke begrensninger, når det gjelder inkludering.

– Ikke alt skal være perfekt. Man må heller tenke alternativer, og være nysgjerrig på løsninger.

Han forteller en historie fra en døveskole han satt i styret for, hvor en søknad fra en döv ungdom med rusutfordringer først skapte skepsis.

– Så var det en som sa: «Men hør nå her – vår oppgave er å undervise døve elever. Det er det vi virkelig kan. Og her kommer det en som er döv. Klart vi skal ta imot henne.»

– Da bygde vi bare litt mer kompetanse rundt henne. Og det gikk bra.

Anbefaler folkehøgskole

Som advokat og bystyrepolitiker i Oslo, ser Lippestad stadig hvordan ulikhet og utenforskap starter tidlig i livet – og hvordan gode møteplasser kan motvirke det.

– Hvis folk blir behandlet på en god måte, bare sånne ting som at det står en enkel rampe framme dersom man sitter i rullestol, da tenker man: Jeg er velkommen her.

Han snakker også varmt om betydningen av variasjon i utdanningssystemet:

– Der er folkehøgskolen viktig. •

«Jeg har alltid vært opptatt av mennesker som trenger oss litt ekstra for å ikke havne utenfor.»

– Geir Lippestad

Av Julie Byberg-Harbo

Demokratibåten under Arendalsuka:

Fra vafler til verdensproblemer

Foto: Geir Ertzgaard

Andreas Melberg leder samtalen mellom kommentator Espen Ottosen, journalist Sigrid Rege Gårdsvoll og biskop Sunniva Gylver.

«Det viktigste for meg er å ha mennesker tett på meg som mener ulike ting i ulike saker.»

– Sunniva Gylver

Klokka er 11.00 og Arendal våkner sakte til liv. Sjømannskirka står i røde t-skjorter og steker vafler til den første debatten på Demokratibåten, like ved NRK-flåten i Pollen. Folk sitter tett i tett på dekk og flere står på krakker på brygga for å få med seg debatten.

Ungdom og helse. – Det er kanskje det vanskeligste spørsmålet som stilles under hele Arendalsuka, sier Christian Bredvei Gusland, politiker i KrF, advokatfullmektig og styreleder i Hurdal verk folkehøgskole idet panelet starter debatten: «Hvordan har ungdommen det – egentlig?»

Gusland er ikke alene om å spørre seg. Et sentralstyremedlem fra Elevorganisasjonen, generalsekretæren i Mental helse Ungdom og lederen for Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner sitter på scenen på båten AIDA, som er en av de to båtene Demokratibåten består av.

– Ungdom kan ikke vurderes ut fra et tall på en prøve. Så enkelt er det, sier Tilde Bordi Grannes, sentralstyremedlem i Elevorganisasjonen.

Publikum nikker. I bakgrunnen strømmer flere og flere folk inn i Pollen for å delta på den politiske festivalen. 45 minutter senere er debatten ferdig – og bare 15 minutter etter er neste tema i gang: Botox. «Er ikke det naturlige godt nok?»

Ytringsfrihet. Dag to i Pollen byr på blå himmel, sol, politikere i gatene og debatt om ytringsfrihet og polarisering med Kari Henriksen, stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet, leder i KrFU Hadle Rasmus Bjuland og politisk redaktør i Stavanger Aftenblad, Harald Birkevold på Demokratibåten.

– Det er mye som utfordrer oss, men jeg vil ikke si situasjonen er beksvart. Vi ungdomspartiledere har vært på tur sammen på tross av ulike politiske standpunkt på Svalbard – og det er ganske unikt, sier Bjuland fra KrFU.

Han får støtte av kommentatorer og politikere som peker på et skifte i hvordan unge møter nyheter og samfunnsdebatt.

– Jeg er veldig tilhenger av redaktørstyrte medier, men vi må anerkjenne at de har fått en reell konkurrent i alternative medier, sier Bjuland.

Demokratiet. Klokka er 13.15 og neste debatt står på programmet; «Er demokratiet sterkt nok for det vi helst vil slippe?» med blant andre forsvarsadvokat og leder for partiet Sentrum, Geir Lippestad, Kasper Johansen, sentralstyremedlem FpU og Høyre-ordfører i Øygarden kommune, Tom Georg Indrevik.

– Før hadde vi redaktørstyrte medier som ga oss et felles kunnskapsgrunnlag. Vi kunne være dypt uenige, men vi delte de samme rammene. Nå er det fem sosiale medier-plattformer som styrer hva ungdom ser – gjennom algoritmer. Når mange bruker seks-sju timer om dagen der, bekymrer det meg, sier Lippestad.

Debattleder stiller spørsmålet; *Hva er deres største bekymring for demokratiet framover?*

– Mangel på deltakelse, svarer Indrevik. Johansen tar ordet:

– Det som bekymrer meg mest, er utviklingen av kunstig intelligens. Allerede nå kan du lage en video eller stemme av en politiker – uten at det er dem. Den utviklingen går så fort. Det er vanskelig å se for seg hvordan vi skal stoppe det, sier han.

Kirkens ansikt. På dag tre skinner fortsatt sola over Pollen. Blant debattinnslagene denne dagen er en samtale mellom biskop i Oslo bispedømme, Sunniva Gylver, teolog og kommentator i Dagen, Espen Ottosen og Sigrid Rege Gårdsvoll, kommentator og vaksjef i Vårt Land. Hun spør:

– Hvorfor snakker ikke biskopene mer tydelig om abort?

– Det er jo et dilemma. Jeg tenker at vi hele tiden bør stille oss spørsmålet: Kunne

vi vært tydeligere i ulike saker? Det viktigste for meg er å ha mennesker tett på meg som mener ulike ting i ulike saker, sier Gylver – og trekker paralleller til diskusjonene om Israel og Palestina.

Gylver sier selv at hun blir oppfattet som et ansikt for kirken.

– Da må jeg også passe på og omfatte de ulike meningene som finnes innenfor kirken, sier hun.

Gårdsvoll selv peker på at det kan være utfordrende å få folk til å lese saker uten konflikt.

– I min daglige jobb flytter jeg på saker for å få mest mulig klikk. Vi får tilbakemeldinger på at vi fronter konflikt for mye på nett-avisen vår, men det er så vanskelig å få folk til å lese uten, sier hun.

Folkehøgskolene. Det er torsdag og Demokratibåten ligger fortsatt til kai i Pollen. Debattene har rullet gjennom hele uka, men for Andreas Melberg, daglig leder ved Informasjonskontoret for kristen folkehøgskole og NKF, handler ikke folkehøgskolenes demokratibygging kun om disse dagene.

– På folkehøgskole får unge trene på å være en del av et fellesskap. Det bygger både selvtillit og samfunnsforståelse, sier han.

Melberg er tydelig på hvorfor Folkehøgskolene satser på Demokratibåten.

– Vi vil vise hvordan folkehøgskolene faktisk bidrar i et samfunnsperspektiv. Ikke bare i form av fag, men gjennom danning, deltakelse og fellesskap.

Og båten har levert. Her har det blitt diskutert alt fra psykisk helse og politikk til Tinder og ytringskultur med publikum fra alle målgrupper.

– Demokratiet må bygges hver dag. Det gjør folkehøgskolene. Ikke gjennom eksamen og karakterer, men gjennom ekte erfaringer, sier han – før han legger til:

– Og så har vi veldig gode vafler. Alle er velkomne til å besøke Demokratibåten også neste år. •

Danning, revy og teater i folkehøgskolekontekst

«Ingenting er hellig – alt ordner seg!»

Foto: Kristiansand folkehøgskole

Foto: Kristiansand folkehøgskole

Premieren nærmet seg, og stemningen var akkurat så intens og kaotisk som man kan forvente i innspurten av en forestilling og et nytt valgfag. Vi befant oss midt i et kreativt kaos – med gaffateip, scenografi og nerver i høyspenn.

Av Lene Maritha Fredriksen,
lærer på Kristiansand folkehøgskole

Tiden før hadde vært fylt med turer, ferier og andre store hendelser. Teater er ferskvare, og vi hadde vært nedfryst i skoleruta nesten halvannen måned. Det var mye vi ikke hadde tenkt på første gang vi skulle ha valgfaget revy og teater.

Arena for danning. Jeg er ikke drama-lærer, og vi har ingen dramalinje. Men sammen med en tidligere stipendiat – med solid teatererfaring – fikk jeg gleden av å være med på å lede valgfaget Revy og teater. Hun tok seg av det teaterfaglige, og jeg konsentrerte meg om dannelsingsaspektet i prosjektet.

For meg er *danning* nært knyttet til både åndelig og menneskelig vekst og modning. Eksempler på dette kan være å ha en ydmykhet som gir et sunt og sant selvbilde, hvor man både slipper andre til, men også står trygt og stødig i eget talent.

Å elske sin neste som seg selv, samtidig som man har sunne grenser og klarer kunsten å bli «vred uten å synde». Det

handler om å erfare at den som gir han får. En fellesskapstanke om at vi sammen utgjør en kropp hvor alle trengs, og om tilgivelse og raushet som gjør det hele mulig.

Åndens frukt. Å bli et helt og levende menneske var viktig for Grundtvig, og var en forutsetning for tro og liv. Dette livet stod i en sammenheng, i et samfunn og i en historie. Opplysning var bedre enn oppdragelse, og frihet var sentralt. Det handler kanskje om at man kultiverer frem det galaterbrevet kaller åndens frukt.* En frukt kan aldri tvinges ut, den må vokse frem. I dette prosjektet skulle jeg se på hvordan valgfaget revy og teater kunne være jordsmonn, eller arena for danning.

Gen Z. Jeg var spent på hvilken retning revyen ville ta. Jeg visste at vi jobbet med en generasjon, Gen Z, som er vant til en populærkultur som tøyer strikken, men også er svært opptatt av å ikke krenke. Hvordan navigerer man det?

Jeg tok utgangspunkt i et utsagn fra et markedsføringsseminar om Gen Z: «Ingenting er hellig. Alt ordner seg». Utsagnet ble brukt som refleksjonstema i gruppa: Er virkelig ingenting hellig? Finnes det grenser? Og hva betyr det at vi er en *kristen* folkehøgskole?

Her måtte vi trø varsomt; det som kanskje ikke er så kjent for Gen Z om hellighet, tar de igjen med høflighet. I lys av kombinasjonen av å ikke skulle krenke og å være høflige, må det presiseres at noe må være lov – det er litt av kunstens uttrykk. De skal tross alt ikke knebles, men dannes.

Karikering. Ordet «blasfemi» ble av elevene koblet til islam, og ikke så mye til vår egen kristne tradisjon. Jeg hentet frem tidligere saker som har vært omtalt i media og hva som kjennetegnet disse. Med OL-åpningen i Paris og påfølgende debatt friskt i minne, kom vi inn på både hellige personer og hellige handlinger.

Foto: Kristiansand folkehøyskole

Foto: Kristiansand folkehøyskole

<< Det virket ikke som elevene i utgangspunktet hadde så mange tanker om hvorvidt handlinger anses som hellige, iallfall ikke innen vår egen kultur, men vi valgte å styre unna dåp, nattverd og Jesus. Det var bedre å karikere figurer eller roller, eksempelvis en prest.

Elevene virket mest opptatt av å ikke karikere diagnoser, raser og legning, som er kjent stoff for oss som leser Ungdata. Vi lagde en felles forståelse og klarering om at alle skulle tørre å si sin mening dersom det gikk over grensa.

Ingen skal måtte gå på akkord med egen indre overbevisning. Og det klarte de – med imponerende modenhet.

Skapt for å bidra. I vår tid – hvor vi ikke lenger «bygger landet» – er behovet for mening, mestring og fellesskap større enn noen gang. Jeg tror vi er skapt for å bidra, for å skape, og for å gjøre noe som er større enn oss selv. Det gjør godt, selv om det er slitsomt på veien.

For slitsomt ble det. To uker før forestillingen var jeg plutselig oppgradert til nye roller. Jeg var blitt vaktmester, krisepsykolog og håndlanger, og det var livsviktig at både gaffateip, strips og batteri var tilgjengelig, raskt. Det ble gode muligheter for å kultivere selvbeherskelse for en som var ny i premiereforberedelser. Jeg ble både rørt og imponert av elevenes ærlighet og sårbarhet, da jeg så hvordan de støttet hverandre, eller når de trengte å forsikres om at dette kommer til å gå bra.

Lagspill. Gruppen var stor, og de ble delt i to. En Pippi-forestilling for nærområdets barnefamilier og en selvskrevet revy til foreldreavslutning. Pippi-forestillingen gikk først av stabelen, og det gikk som en drøm.

En av våre friluftslærere satt med tårer i øynene da han så en av sine elever skinne på scenen: «Dette er jo en fantastisk arena for dannelse!». Jeg skjønnte at kommentaren kom som en åpenbaring. Lagspill kommer i mange varianter. Dannelsen tvinger seg frem der vi må stå i stress og press sammen, enten det er over vidda, på banen eller på scenen.

- På vei til forestilling har elevene måtte:
- Takle skuffelser, kanskje over å ikke få den rollen de ønsket eller for at deres ide ikke ble valgt.
 - Øve på å ikke ta motgang personlig, men se på den som en naturlig del av livet.
 - Holde ut da det gikk trått og andre opplegg fristet.
 - Være trofaste, pugge og gjøre grunnarbeid.
 - Gi andre plass og ta sin egen.
 - Stille opp, selv når de nettopp er kommet hjem fra tur med vått utstyr og fulle sekker.
 - Godta at ikke alt ble helt perfekt, men

støtte hverandre ved improvisasjon når replikker glemmes eller man kommer for sent på plass.

- Være fleksible og innordne seg. Det å ha en regissør som har siste ord, selv om du har vært med å lage revyen, og mye mer. De var rett og slett imponerende gode med hverandre, også i motgang.

I sorg. Nå var det kun revyen og foreldreavslutningen som gjenstod. Det var da vi merket en tung stemning. Det var noe vi hadde oversett. Først da en elev, med tårer i øynene, utbrøt: «Skjønner dere ikke at vi også er i sorg?», gikk det virkelig opp for oss; Dette var jo en avslutning! Hvor gøy er egentlig det – på en folkehøgskole? Avslutningssorgen, den måtte anerkjennes og kjennes på, før de skred til verket og gjorde alt helt perfekt – bedre enn noen gang!

De klarte det! De sto i det og lærte av det. Sammen slapp vi gleden løs, euforisk, før den store sorgen inntraff; den gode avslutningssorgen – slik det skal være når man har hatt det fint. Vi lærere pustet lettet ut, vi hadde lært av det, den bratte lærekurven som gjerne inntreffer når man gjør noe for første gang.

«Jeg tror vi er skapt for å bidra, for å skape, og for å gjøre noe som er større enn oss selv. Det gjør godt, selv om det er slitsomt på veien.»

Lene Maritha Fredriksen og stipendiat Benedicte Røberg

Foto: Kristiansand folkehøyskole

«Ingen skal måtte gå på akkord med egen indre overbevisning. Og det klarte de – med imponerende modenhet.»

Hellig. Og noe var faktisk hellig for elevene: Å stå sammen – skulder ved skulder – hele veien. Det var hellig for Gen Z.

Sammen, uavhengig av hva den enkelte hadde bidratt med, løp de frem til scenen og tok imot den samme applausen. En dyp sannhet for oss som har lignelsen om arbeiderne i vingården i bakhodet (Matteus 25). Hele veien hadde de applaudert hverandre.

Vi ble oppriktig imponert over dem. Denne generasjonen bærer mer godhet, klokskap og kraft enn de selv vet.

Og ja – alt ordnet seg til slutt.

Ferskvare er alltid best, sjefen var enig og har for lengst tilpasset skoleruta til teaterlivets dynamikk. Vår gode tidligere stipp har rykket opp og inn i staben, og tar valgfaget videre. Det er bra, for hun kunne jammen mye, både om rettigheter, gratisapper og alt annet.

En fantastisk generasjon. Jeg fortsetter å forberede mine fag, men nå litt mer dannet enn før. Gen Z var utrolig mye bedre enn sitt rykte, og rykter bør man som kjent ikke høre på. Kanskje var det egentlig jeg som trengte dette mest når alt kom til alt. Kanskje jeg har

tenkt for smått om en fantastisk generasjon, som ser sin neste, setter andre først, har masse selvbeherskelse, viser godhet, er trofaste, kjærlige og vennlige, men som kanskje bare trenger litt mer fred og kjærlighet på veien. Man gjør seg noen tanker. •

*Åndens frukt er: kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, ydmykhet og selvbeherskelse. (Gal 5,22–23, Bibelselskapets oversettelse 2011)

Foto: Mina Sætre

Av Mina Sætre,
lærer på Nordvestlandet folkehøgskole

En god dag på jobben

Når de opplever at medelevene er snille og respektfulle

O verganger er noen ganger frydefulle, ofte fulle av spenning, andre ganger kjenner man på engstelse. Oftest begge deler. For mange av mine elever på tilrettelagt linje, oppleves overganger som ekstra krevende. En av de største overgangene for dem, er det å skulle flytte hjemmefra. Bort fra alt det trygge og kjente, folka som kjenner dem så godt og som har stått på for dem og vært deres forkjempere. For mange av mine elever har måttet stå i mange kamper. Kampen for å bli sett som den de er, og kampen for å finne tilhørighet blant jevnaldrende og i lag og organisasjoner.

Pårørende til barn med ulik grad av funksjonsvariasjon har ofte bak seg en mangeårig kamp for at barna skal få tilrettelagt opplæring og oppfølging i barnehage og skole. De har stått på for at deres barn og ungdom skal oppleve vekst, utvikling og tilhørighet. Slik er det bare. Og det å skulle sende sin ungdom av gårde et helt år på folkehøgskole, uansett hvor rett det føles, kan oppleves veldig utfordrende.

Det kan være vanskelig å klare å senke skuldrene og stole på at andre kan ta like godt vare på sitt barn og sin ungdom. En god dag på jobb for meg er den dagen jeg får tilbakemelding fra pårørende om at de kjenner

at vi klarer denne oppgaven. Når de slipper å være i kampmodus. Når de gir tilbakemelding om at de opplever å få hjem en ungdom som er litt mer sikker i seg selv, som har fått kjenne på at det er rom for dem.

En god dag på jobb for meg er når en elev kommer til meg for å fortelle at de opplever at elevene her er snille og møter dem med respekt, ikke slemme og avvisende som de ofte har opplevd før. Jeg blir glad på elevens vegne, som får oppleve dette fellesskapet som et godt sted å være og stolt, for den eleven var hverken den første eller den siste som har denne opplevelsen her. Jeg liker å tro at det har noe med måten elevene føler seg sett og møtt på i folkehøgskolen å gjøre.

En farmor sendte meg et dikt for noen år siden. Diktet skrev hun etter en telefonsamtale med en av mine elever. Samtalen gikk slik:

Hei!
Det er meg
Jeg er ikke i veggen mer
Nå bor jeg i et håp
Her sier vi fine ord
Til hverandre
Til meg også
Vi synger sanger hver morgen
Sammen
Alle nittisju folka

Du vet – den sangen
Du skal få en dag i mårrå?
Mårrå er et fint ord
Skal vi synge den sammen? spør jeg
Vi synger sammen
Fra hver vår kant av landet
Ha det, farmor
Vi skal på tur i dag
Med appelsinpause

Slik ble diktet:
Å bo i et håp
Det er fint å bo i et håp
Det er fargestifter der
og blanke ark
på et bord
og ei trapp der du kan
ta en appelsinpause

Ada Hovde

Saknar ei kritisk tilnærming til sosialpedagogikk

Det sosialpedagogiske blikket

Marie Wiland
Geir Leklem Ertzgaard
Odd Haddal
(Red.)
Norges Kristelige Folkehøgskolelag, 2025
277 sider

Anmeldt av Einar Opsvik,

tidlegare leiar i Folkehøgskoleforbundet

Tre røynde og kunnskapsrike folkehøgskulefolk er forfattarar og står bak boka *Det sosialpedagogiske blikket*. Saman har dei invitert aktive og engasjerte medarbeidarar frå ulike skular, til å dele erfaringar og refleksjonar frå sitt dagelege arbeid på skulane.

Boka har eit anekdotisk preg med ei stor mengd gode eksempel frå skulane sitt arbeid, hovudsakleg på læringsarenaer utanfor organisert undervisningstid. Marie Wiland oppsummerer intensjonen med bok i det innleiande kapitlet, der ho understrekar at dette ikkje er ei oppskriftsbok, men ei bok ein ynskjer skal stimulere til refleksjon og inspirasjon. Skular og tilsette blir utfordra til å finne ut kva *Det sosialpedagogiske blikket* betyr for den ein-skilde skule. Samtalen om dette må alltid haldast levande, og det er mykje i denne boka som kan stimulere til diskusjon.

Innleiingsspørsmålet i boka er «Hva er sosialpedagogikk i folkehøgskolen?». Vi får ikkje eit klart svar, men lesaren blir utfordra på å orientere seg og ta stilling. Første del av boka gir likevel eit anekdotisk svar, med utgangpunkt i dei fortellingane som blir presentert. Dette er nyttig og interessant ikkje berre som gode eksempel, men det bidrar også til å synleggjere den faglege standard og det kunnskapsnivå som finnast i folkehøgskulelandskapet. Størstedelen av boka er via til fortellingar, erfaringar og til ein viss grad refleksjonar rundt møte med elevar og elevgrupper på skulane. For den som er ute etter gode idear, tips og triks i kvardagen, er dette ei gullgruve. Dersom ein søker etter ei djupare forståing for dette arbeidet, er forklaringane meir sprikande.

I den siste av fire delar i boka, er overskrifta «Folkehøgskolen og samfunnet». Her er mellom anna demokratisk medvit eitt tema. Det blir peika på korleis folkeleg opplysning er grunnlaget for demokratiet og korleis etterveksten av skular heile tida er ei utvikling i demokratisk retning. Denne delen av boka viser også til vitskapsbasert pedagogisk tenking som bør vere grunnlaget også for arbeidet utanom ordinær undervisningstid. Denne delen kunne med fordel vore plassert først i boka, og nytta som utgangpunkt for å gjere det tydeleg at folkehøgskulen sin overordna visjon er å vere ein demokratisk dannelses- og samfunnsinstitusjon. Med dette som referansepunkt kunne kanskje refleksjonane om dei konkrete kvardagslege tiltak som blir beskrive, hatt ei tydelegare retning.

Tiltak og metodar som raust blir delt i boka har eit stort spekter. Medan nokre dveler ved relasjonsbygging, personleg utvikling og til og med oppdragelse og er tilfreds med dette som viktige mål, understrekar andre korleis ein arbeider med utgangpunkt i formålsparagrafen og med demokrati både som tema og livsstil. Det er tydeleg at det blir arbeidd med fellesskapet på skulane fordi ein vil noko meir enn det å vere saman. Vi finn mange og gode døme på korleis ein kan utfordre alle på å delta både i samtalar og i praktiske oppgåver, og korleis skulane legg til rette på ulike måtar. Skulane bidrar

«Ei kritisk tilnærming til bruken av ordet sosialpedagogikk manglar. Fleire definisjonar blir lansert og mange retoriske spørsmål blir sett fram i teksten. Utan at det blir problematisert blir sosialpedagogikk også sausa saman med sosialpedagogisk arbeid, og desse omgrep blir brukt om kvarandre ganske ukritisk.»

tydeleg til å skape trygge ytringsrom og støttande fellesskap. Gode gamle omgrep som *det historisk-poetiske* og *den likeverdige dialogen* blir drøfta og sett i ein samanheng.

Ein grundigare diskusjon frå forfattarane si side, knytt til bruken av omgrep ville vere på sin plass når ein presenterer ein antologi for heile skulelandskapet. Ei kritisk tilnærming til bruken av ordet *sosialpedagogikk* manglar. Fleire definisjonar blir lansert og mange retoriske spørsmål blir sett fram i teksten. Utan at det blir problematisert blir *sosialpedagogikk* også sausa saman med *sosialpedagogisk arbeid*, og desse omgrep blir brukt om kvarandre ganske ukritisk. Dette er problematisk då sosialpedagogikk er eit eige godt etablert fagfelt som i all hovudsak knyter seg til hjelpekunst for menneske med ulike spesielle behov. Dette er formålet i sosialt arbeid, men ikkje formålet til folkehøgskulen. Kva omgrep folkehøgskulen skal bruke bør drøftast vidare. For at vi skal gi den nye formålsparagrafen eit innhald trengs dei

ei felles forståing med utgangpunkt i tydelege omgrep som kan operasjonaliserast.

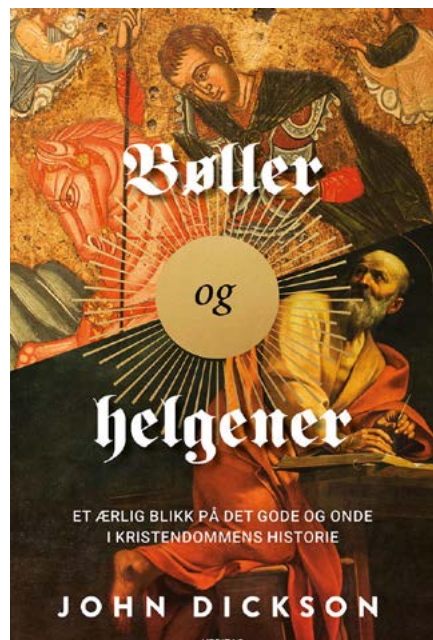
Vi får også frå ulike bidragsytarar presentert underlege nyskapningar knytt til kompetanse: *sosial kompetanse*, *emosjonell kompetanse* og *undringskompetanse*. I arbeidet i folkehøgskulen har vi ikkje behov for å etterlikne kompetansejaget i skuleverket elles. Folkehøgskulen skal ikkje utvikle kompetansar men demokratisk danning gjennom folkeleg opplysning. Det vitnar også om mangel på forståing av kva kompetanse er. Det som blir beskrive i ulike artiklar er utvikling og trening i t.d. sosiale ferdigheiter og relasjonar. Øving i å stå i og handtere relasjonar ei ferdighet og ikkje ein kompetanse. Kompetanse er langt meir omfattande, det handlar om samansetning av kunnskapar, forståing, ferdigheiter, normer og haldningar.

Alle læringsarenaer på folkehøgskulen bør ha solid og høg fagleg kvalitet. Dette gjeld òg elevkontakten og samværet som tilsette på folkehøgskulane har med elevar utanom

organisert undervisning. For mange elevar er det dei lærer på desse arenaene minst like viktige som det dei får med seg i undervisningstida. «Det sosialpedagogiske blikket» bidrar med mange gode metodar. Vi bør ta på alvor Wiland si innleiande oppmoding om å diskutere dette arbeidet vidare, slik at vi på sikt kan og utvikle ei solid fagleg plattform. Denne bør ha ei klar tilknytning til folkehøgskulen sitt formål, og ikkje minst ha ein terminologi og ord som gjer det tydeleg at folkehøgskulen arbeider med demokratisk danning. Å bruke omgrepet *sosialpedagogikk* tilslører meir enn det opplyser. •

«I arbeidet i folkehøgskulen har vi ikkje behov for å etterlikne kompetansejaget i skuleverket elles. Folkehøgskulen skal ikkje utvikle kompetansar men demokratisk danning gjennom folkeleg opplysning.»

Har kristendommen gjort mer skade enn godt i verden?

Bøller og helgener. Et ærlig blikk på det gode og onde i kristendommens historie

John Dickson
Veritas forlag, 2024
447 sider

Anmeldt av Tom Arne Møllerbråten

Den australske teologen og historikeren John Dickson deltok for en del år siden i en debatt der følgende påstand skulle diskuteres: «Vi ville hatt det bedre uten religion». Han representerte den kristne siden, men måtte i etterkant innse at han tapte debatten.

I en religionsundersøkelse foretatt i tjueland blir folk spurt om «Er du enig i påstanden: Religion gjør mer skade enn godt i verden?». I Storbritannia og Australia svarer over 60 prosent at de er enige. Nedslående. Før kunne man møte påstander om at kristendommen var for moralistisk, men i dag er det mer vanlig å høre at kristendommen er «umoralsk, voldelig og full av hat».

Kristendommen har rett og slett et alvorlig «imageproblem» mange steder. John Dicksons bok *Bøller og helgener. Et ærlig blikk på det gode og onde i kristendommens historie* er et svar på dette imageproblemet. Dickson stod også bak filmen *For the Love of God: How the Church Is Better and Worse Than You Ever Imagined*. Når vi ser tilbake på kristendommens og kirkens historie, vil vi se at den inneholder både verre og bedre hendelser og personer enn vi kan forestille oss.

Hadde *Bøller og helgener* bare handlet om alt det gode kirken har gjort, ville jeg neppe anbefalt denne boken. En slik form for apologetikk kan nok være oppbyggende for kristne, men den tåler ofte ikke møtet med virkeligheten. Når jeg nå absolutt vil anbefale *Bøller og helgener*, er det nettopp fordi den ikke prøver å dekke over eller forskjønne brutaliteten. For det har skjedd virkelig fæle ting opp gjennom. Men en ærlig og redelig gjennomgang av historien må også ta med alt som er bra. For det har virkelig skjedd mye bra også, kanskje mye mer bra enn folk flest er klar over.

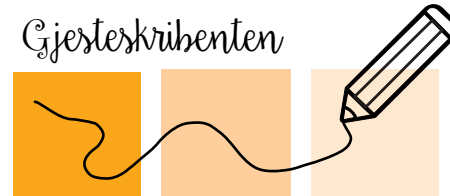
Hva vet vi egentlig om korstogene, inkvisisjonen og «religionskrigene»? Er det ikke slik at vi bare trenger å ramse opp disse orden, så har vi fått mer enn nok eksempler på hvor fæl kirken har vært? Jeg tror dessverre mange tenker slik, og jeg tror de færreste som får bekreftet sine fordommer gidder å oppsøke mer kunnskap om det. Det er synd. *Bøller og helgener* fungerer nærmest som en vaksine mot forhastede konklusjoner. Den er grundig, nyansert og faktaorientert. Dickson legger ikke skjul på at det smerter han å gå gjennom noe av stoffet, men gjengir det likevel for redelighetens skyld.

Samtidig er det noe oppbyggende der også. For når kirken er på sitt mørkeste, er det alltid noen som minner den på hva som er feil og ber den gå tilbake til start, det vil si Jesus. Mange av de sterkeste kritikerne av kristent maktmisbruk har kommet fra folk i kirken som har kalt kirken til omvendelse.

Dickson bruker et talende og godt bilde på hva som har foregått opp gjennom: «Kristus skrev en vakker melodi som Kirken ofte har spilt godt, og ofte dårlig. Men melodien forsvant aldri helt. Noen ganger ble den til en symfoni».

Det har gått opp for meg at hvis vi skal få folk til å lese bøker, bør vi anbefale bøker som ikke er altfor lange. Sjansen er større for at de begynner å lese da. Men noen bøker må rett og slett være lange nok til at stoffet de omhandler blir presentert skikkelig. *Bøller og helgener* er nokså lang, men temaet krever det for ikke å bli overfladisk.

Uansett, denne burde vært pensum – særlig for lærere som ønsker å møte elevers ærlige spørsmål og tanker om kristen tro. •

Det doble oppdraget

Om Johan Marin Wisløff og Ole Hallesby ble det sagt: «Wisløff bygde like fort som Hallesby tenkte!» Dette gjaldt ikke minst indremisjonsselskapets skolebevegelse, som i dag er Normisjon.

Her gikk utviklingen raskt med etablering av nye institusjoner: Lærerskolen i Kristiania (1912, i dag Litteraturhuset), Kristelig Gymnasium (1913), Bibelskolen i Staffeldts gate (1916) og Tomb jordbruksskole (1939). De kristne folkehøgskolene vokste også fram, med røtter i de kristelige ungdomsskolene som ble etablert i Norge – der Sagavoll i 1893 var den første.

Denne sterke visjonære kraften sprang ut av selve hjertet i Normisjons haugianske kall: åndelig vekkelse og kristen samfunnsbygging.

I trappegangen på Litteraturhuset i Oslo, henger det i dag en side av en gammel utgave av «For Fattig og Rik». Ved innsamlingen til Oslo lærerskoles nybygg i 1931, skriver Hallesby slik:

«Når jeg unndrar mødrene, så finnes det ingen som øver større innflytelse i vårt folk enn våre lærere og lærerinner i folkeskolen. Vi overgir dem de dyrebareste vi eier: våre barn. I syv år har de hvert barn i Norge under sin påvirkning. Og det i de syv år, da barnet er lettest å påvirke, da dets sjelsliv er som voks. Fra det øyeblikk da dette gikk opp for meg, har jeg sett på arbeidet for en kristelig lærerutdannelse som en av indremisjonens viktigste arbeidsgrener.»

Vi ville formulert det annerledes i dag – men for et visjonært skarpsyn!

Normisjons skolebevegelse i dag

Normisjon driver i dag skoler på alle nivåer. Visste du at 7 500 elever og studenter – sammen med 1 000 ansatte – daglig fyller Normisjons 29 skoler? 190 dager i året utdannes unge mennesker til samfunnsansvar med kristen forankring.

Folkehøgskolene utgjør den største delen av porteføljen. Med eierskap til 15 folkehøgskoler over hele landet, er Normisjon den største folkehøgskoleaktøren i Norge.

Det doble oppdraget

Alle skoleslag har sin egenart, men én ting ønsker vi å føre videre fra vår historie i alle våre skoler: Det doble oppdraget som alltid har ligget til grunn for vår skolebevegelse:

- **Evangelieoppdraget** – vi vil gi nye generasjoner mulighet til å bli kjent med Jesus.
- **Samfunnsoppdraget** – vi vil utruste nye generasjoner til tjeneste i samfunn, kirke og misjon.

Ole Hallesby formulerte det slik:

«Evangeliet, ungdommen, kulturen, samfunnet – alt samlet i skolen.»

Det er dette som fortsatt bærer vår visjon: En skolebevegelse med både faglige og åndelige kvaliteter – til å bygge Norge. •

Av Kjetil Vestel Haga,
generalsekretær i Normisjon

«Når jeg mener at sosialpedagogikken i folkehøgskolen ikke er spesiell, er det fordi vi plukker helt vanlige, sosialpedagogiske metoder fra den store verktøykassa.»

Foto: Shutterstock

Hva er spesielt med sosialpedagogikken i folkehøgskolen?

Under en workshop på folkehøgskolefestivalen om boka *Det sosialpedagogiske blikket*, svarte jeg «Ingenting!» på dette spørsmålet. Det var liten tid til å utdype, og jeg vet at alle ikke er «enige» i svaret.

Av Anne Gjerding,
internatleder på Molde folkehøgskole

Geir Ertzgaard sa at definisjonene har vært mange og omstridte i årevis. For meg rommer spørsmålet to hovedspørsmål:

«Hva er sosialpedagogikk?»

«Hva er spesielt med folkehøgskolen?»

Fagfeltet. For den som ikke har sosialpedagogikk i fagfeltet sitt, er det slett ikke vanskelig å forstå likevel, om man vil søke etter definisjoner i litteratur eller på nett. Denne pedagogikken tar utgangspunkt i at vi lærer i samhandling med andre og er påvirket av samfunnet. Målene er sosial tilhørighet, mestring og inkludering, og metodene skal ta hensyn til individuelle behov og situasjoner.

Sosialpedagogikken har et utall verktøy og metoder som brukes i oppdragelse, undervisning, sosialt arbeid, kriminalomsorg, ulike institusjoner, osv. Når jeg mener at sosialpedagogikken i folkehøgskolen ikke er spesiell, er det fordi vi plukker helt vanlige, sosialpedagogiske metoder fra den store verktøykassa.

Tetthet. Dersom vi finner opp nye metoder som ikke er beskrevet eller brukt noe annet sted, kan vi flutte oss med en helt egen

folkehøgskole-sosialpedagogikk. Men jeg har verken funnet opp noe nytt eller registrert metoder som ikke er brukt i andre virksomheter.

Det som derimot *er* helt spesielt, er selve folkehøgskolen. Jeg påstår at det først og fremst ligger et enormt pedagogisk potensial i folkehøgskolesamfunnets *tetthet*.

Sosiologen og kriminologen Nils Christie var opptatt av tettheten i og størrelsen på enhetene vi lever i, og hvordan det for eksempel driver eller forebygger asosial atferd. Han påpekte at vi blir mer synlige for hverandre og avhengige av hverandre, jo mindre og tettere enheten er. Dette påvirker hvordan vi styrer hverandre gjensidig.

Tettheten som faktor gjør folkehøgskolen enestående, på godt og vondt. Det er både godt og truende å være *synlig* for de andre, og det er vårt pedagogiske oppdrag å gjøre det til en positiv kraft.

Avhengighet. Den gjensidig sosiale, praktiske og følelsesmessige *avhengigheten* er mer tydelig her enn i løsere samfunn. Men ikke mer tydelig enn i andre lukkede enheter, som fengsler og barneverninstitusjoner.

At elevene kommer frivillig og er individuelt motivert for et år på folkehøgskole gir

oss muligheter og løft. De ønsker på en måte synligheten og den gjensidige avhengigheten velkommen.

De fleste elevene er klare for å påvirke og påvirkes av fellesskapet. Åpne for å bli sett. Vilje til å bidra med sitt. Det store fellesskapet er en forståelig kraft og motivasjon til å tilpasse seg og fungere godt her. Skolesamfunnets tusen små signaler blir et verktøy i seg selv.

Å tørre. Men om noen ikke tør, vil eller får det til, har vi fortsatt sosialpedagogiske verktøy og metoder. Helt vanlige verktøy og metoder, men i den veldig fleksible folkehøgskolesettingen.

Jeg liker fortsatt best å forklare meg med eksempler:

Han tør ikke, vil ikke eller får det bare ikke til.

Han unngår situasjoner der det kreves noe annet av ham enn i yndlingsidretten.

Han er bare trygg i klassen, eller i en del av klassen, og han vil bare spise, henge og samarbeide med de nærmeste.

Når han uteblir, og andre må gjøre pliktene hans på korridor og i oppvasktjenesten, blir medelevene både irriterte, oppgitte og forvirret: Hvem tror han at han er? Ser han

>>

Foto: Shutterstock

<< ikke at det går ut over andre? Mangler han samvittighet og solidaritet? Hvorfor ljuger han og sier at han skal komme? Bryr han seg ikke om at han blir mislikt?

Tilnærming. Den terapeutiske tilnærmingen er å forsøke å forstå ham, forsøke å bryte gjennom motstanden hans og få ham i tale og refleksjon, gi ham innsikt og nok trygghet til å prøve.

Den eldre oppdragerpedagogikken kan få oss til å pepre ham med formaninger, samtaler, anmerkninger og straffereaksjoner (Bøter? Ekstra arbeid? Fraværshåndtering? Bortvisning?) Og så videre. Og så videre.

En sosialpedagogisk tilnærming kan være å se på tettheten: Det store fellesskapet «virker» ikke nok på ham som motivasjon til å ta sin del. Det kan være for truende. Det kan være for fjernt.

Det kan hende at han er fullt klar over at han gjør seg upopulær, og at det plager ham.

«Konsekvensen av en slik analyse kan for eksempel være at gjengen hans blir én oppvaskenhet: Ingen er ferdig før alle er ferdig.»

Det kan også godt hende at han har gitt opp å komme inn i det store fellesskapet eller at han faktisk driter i det. Det kan hende han er en diva som bare vil skumme fløten og shoppe godbitene i år.

Mestring og læring. Sosialpedagogen leiter etter positiv samhandling som gir mestring og læring. Hvis det store fellesskapet bare vekker frykt, trass eller likegyldighet hos ham, må vi finne et annet fellesskap som kan spille ham god.

Virker klassen? Virker korridoren? Virker de nærmeste vennene? Vi må ned i fellesskapsstørrelse og tettere på. Vi vil at han skal være synlig på en god måte og at det skal virke forpliktende og meningsfullt for ham.

Hvis en elev fra en annen klasse, en han ikke kjenner, melder seg til å ta oppvasken i hans sted, kjenner han kanskje ikke på det. Hvis han ikke finner «noen» å bytte ukens plikter med, kan han satse på at det ordner seg, (fordi en eller annen pliktoppfyllende friluftslivsjente sikkert stiller opp), og ikke tenke mer på det.

Men hvis enheten er den lille gjengen som bryr seg gjensidig om hverandre, kan det være et bra sted å starte, på vegen mot å forstå en fellesskapstanke.

Konsekvensen av en slik analyse kan for eksempel være at gjengen hans blir én oppvaskenhet: Ingen er ferdig før alle er ferdig. De har ingen andre å bytte med, de hjelper hverandre, bytter med hverandre, forstår

«Det store fellesskapet er en forståelig kraft og motivasjon til å tilpasse seg og fungere godt her.»

hverandre og etterlyser hverandre når noen mangler. Bare slik kan han i første omgang øve seg på å løfte blikket og se at andre trenger ham. Og han kan være synlig for blikk som han sjøl tåler og bryr seg om.

Vanlig metode. Gruppe- eller tetthets-tanken er grunnlag for helt vanlig sosialpedagogisk metode. Jeg gjenkjenner metodene for demokratibygging og det å bruke ungdommenes egne lidenskaper og interesser pedagogisk fra tida mi som fritidsklubblleder. Da jeg jobbet i institusjon og på spesialskole jobbet jeg på samme måte som i folkehøgskolen med solidarisk arbeidsfordeling og det å bli kjent og vise hensyn til hverandre.

Som prosjektleder for et nettverksprosjekt i barnevernet brukte jeg aktiviteter og måltider som arena for kontakt mellom ungene og med ressurspersoner i nærmiljøet.

Som gruppeleder for traumatiserte og voldelige gutter, lagde jeg spill og gruppe-

opplegg, som ligner på det jeg gjør her. Jeg har lånt og brukt mine egne opplegg fra frivillig arbeid, fra SFO, fra sommerskoler og fra folkehøgskolen fram og tilbake.

Modne og motiverte deltakere. Folkehøgskolen har gitt meg mer stabile grupper enn fritidsklubben og nettverksprosjektene. Den har gitt meg mer modne og motiverte deltakere enn institusjonene. Den har gitt meg et nærmiljø jeg kan anbefale for de utrygge, noe jeg ikke kunne garantere for de småkriminelle drabantbyggutta. Den har gitt meg større praktisk og økonomisk forutsigbarhet enn i frivillighetsarbeidet, og i de korte kommunale prosjektene og som-

merskolene. Folkehøgskolen gir oss gode muligheter for å jobbe pedagogisk med store og små grupper.

Gode rammer. Vi kan forandre praksis og systemer gjennom året, vi får god oversikt over de sosiale grupperingene på grunn av heldøgnsdrifta, og vi kan jobbe på ulike gruppenivå både suksessivt og parallelt. Det «spesielle» med folkehøgskolen er de gode rammene for positive samhandlingserfaringer over tid, og at elevene kan se potensialet sitt gjennom å ha en viktig rolle i et så tett og oversiktlig samfunn som dette.

Men de sosialpedagogiske metodene er de samme som alle andre bruker. •

«Jeg påstår at det først og fremst ligger et enormt pedagogisk potensial i folkehøgskole-samfunnets tetthet.»

Hvorfor Demokratibåt under Arendalsuka?

Av Kjersti Versto-Roheim,
styreleder i NKF og Folkehøgskolerådet

Folkehøgskolene har deltatt på Arendalsuka for andre året på rad med vår egen Demokratibåt inne i Pollen, rett ved NRK. Med den fantastiske beliggenheten har vi dette året hatt 20 arrangement og et vidt spenn i tematikk. Debatter og samtaler ble veldig godt besøkt og til tider var det kun ståplasser igjen på utsiden av båtene.

Nytt i år var at vi brukte arealet ved siden av båten til allsang på kvelden. Flere kor stilte opp på flåten og bidrog til god stemning!

Arendalsuka har fått kritikk som en hap-pening for fiffen, med en del lukkede arrange-menter, høy blazerfaktor og mørke solbriller.

Jeg har opplevd det annerledes, som en fin møteplass, der politikere, forskere, fagfolk, interesseorganisasjoner, frivillighet og statlige etater kan møtes. Det er noe bra med å stå i samme kø for et arrangement, som de mer profilerte deltakerne, enten de er politikere eller TV-folk. Det motvirker kjendisfaktoren en god del og gjør at det kjennes mer ned på jorda. Vi stiller likt på mye av det som skjer.

Hvorfor skal folkehøgskolene være på Arendalsuka?

- Vi har stort behov for god myndighetskontakt og ikke bli glemt på sidelinjen. Vi må synes.
- Vi trenger at politikerne vet om oss og regner med oss, ja anbefaler oss og støtter oss via statsbudsjettet. Vi må derfor være i bevisstheten til sentrale politikere.
- Vi er en god arena for de unge, både ungdomspolitikere, organisasjonene og det frivillige arbeidet. Her får de en plass og en mikrofon, her blir de lyttet til.

Foto: Geir Ertzgaard

- Vi kjører samtaler mer enn konfronterende debatter, og det kan vi alle bli litt klokere av. Flere av deltakerne takket oss for denne måten å gjøre det på, og det ble også brukt konseptet friomsdebatt på en av samtalene.
- Vi løfter demokratiske utfordringer i en usikker tid. Demokratiarbeidet er svært viktig, og likegyldigheten er den største trusselen.
- Vi skaper et rom der det også kan samtales om tro og kirkes stemme i offentligheten.
- Interesseorganisasjoner og frivillige organisasjoner blir klar over folkehøgskolene, ved at de finner programmet interessant og kommer på våre arrangement.
- På torsdag/ fredag møter vi også målgruppen for skolene i større grad. Foreldre/ besteforeldre kan vi møte hele uka, på siste del er det ungdommens Arendalsuke. Her kan vi utvikle konseptet enda mer for å nå mange med den fantastiske muligheten som folkehøgskole er.

Demokratibåten 2026

Vi har hatt en god evaluering og ennå ikke tatt endelig beslutning om å delta i 2026.

Det tror og håper jeg vi skal.

Debattanter kommer også gjerne tilbake neste år, fordi de hadde en god opplevelse med sitt arrangement. Flere nevnte i etterkant at Demokratibåten var en god arena. Vi er avhengig av å ha noen kjente og sterke navn på blokka og det hadde vi mange av dette året. Neste år blir det gjerne lettere å få tak i de mest sentrale politikerne, da de ikke skal drive valgkamp på samme måte som i år.

Det hadde vært nydelig om vi neste år kunne få musikalske krefter knyttet til skolene, til å bidra på Pollen-scenen! Det er også muligheter for skoler til å ha eget program på båten eller vise fram noe de driver med til daglig, på Pollen-scenen. Vi lager den større neste år! Herved er utfordringen gitt.

Arendalsuka ligger dessverre på et veldig vanskelig tidspunkt, før oppstart ved skolene, det får vi ikke gjort noe med, da må vi tenke annerledes og gjøre om. Takk til de skolene som deltok en dag dette året. For de som har mulighet geografisk, tror jeg det er en god investering for personalet. •

Nordisk Folkehøgskoleråd.

Leder Lisbeth Trinskjær.

Nordisk Folkehøgskoleråd

Av Kjersti Versto Roheim,
styreleder i NKF og Folkehøgskolerådet

Høstens møte i Nordisk Folkehøgskoleråd arrangeres på Lillehammer på Nansens skolen, i starten av september. Dette er siste møte der Danmark har lederskapet, med Lisbeth Trinskjær (leder) og Daniel Kern (sekretær) i spissen. Tema for samlingen er demokratisk beredskap, sikkerhet og fysisk beredskap. Nordisk Folkehøgskoleråd er derfor også preget av utviklingen i Europa og hva det kan bety for det enkelte land og skole. Hvilke initiativer og ideer har vi for å styrke den demokratiske beredskapen og demokratiets «immunforsvar»? Deltakerne vil også få et lite innblikk i det unike arbeidet som drives ved Nansen Dialog og Nansens Fredssenter.

Dette året deltar Anne Tingelstad Wøien, Astrid Moen og Kjersti Versto Roheim fra Norge.

Det har vært svært inspirerende og gode møter under dansk lederskap, nå ser vi fram til at Sverige overtar stafett-pinnen. Merk allerede nå at det blir en større konferanse i Stockholm 13.-14. april neste år, med søkelys på hva som skal til for at unge mennesker engasjerer seg og bidrar til demokratisk mobilisering. Vi ønsker at mange fra norske folkehøgskoler kan delta for inspirasjon og nytte. •

Styret i NKF 2025-26

Kjersti Versto Roheim, leder
Geir Ertzgaard, Solborg folkehøgskole
Ruth Silje Boklund, Stavern folkehøgskole
Øystein Vegge, Sunnmøre folkehøgskole
Lene Maritha Fredriksen, Kristiansand folkehøgskole
Tor Inge Askeland, Kristiansand folkehøgskole, styreleder IKF

Varamedlemmer:

Amund Haaland Aano, Grenland Folkehøgskole
Kjetil Rydland, Hurdal Verk folkehøgskole

Manus til
morgensamling

Foto: Shutterstock

Neste nummer av *steg* er viet morgensamlingen

Hender det at noen har glemt at de skal ha morgensamling på din skole? Hender det at du skal ha morgensamling, men sliter med å komme på hva du skal si? Vi regner med at dette er gjenkjennelig på alle våre folkehøgskoler.

Derfor håper vi i neste nummer av *steg* å gi dere et ressurshäfte. Der vil du finne tips og råd til å lage en morgensamling, men ikke minst vil du finne mange morgensamlinger som er ferdig skrevet klare til opplesning. En dag er det kanskje *du* som trenger en slik tekst?

Vi har derfor i disse dager sendt ut forespørsel til skolene om å utfordre sine ansatte til å levere gode tekster. Har du ikke blitt spurt, men vet at her kan du levere noe, ikke nøl med å ta kontakt.

Hører fra dere! •

Hilsen Tom Arne Møllerbråten, redaktør,

som gjerne vil ha kontakt med skribenter.

Ta kontakt: tom.arne@sagavoll.no

Ny lov og forskrift for folkehøgskolene – endelig på plass

Av Anne Tingelstad Wøien,
daglig leder i folkehøgskolerådet

§

§

Etter flere måneder med venting er forskriften til den nye folkehøgskoleloven endelig fastsatt av Kunnskapsdepartementet. Dermed er et fire år langt arbeid, fra offentlig utredning til ferdig lov og forskrift, avsluttet.

Selv om prosessen har tatt tid, er det mye å være fornøyd med i den nye forskriften. Vi setter særlig pris på at:

- det innføres knekkpunkt i tilskuddsmodellen
- det ikke blir en fast prosentvis fordeling mellom basistilskudd, elevtilskudd og tilskudd til rentebetaling, slik Utdanningsdirektoratet opprinnelig foreslo
- sektoren fortsatt beholder en rammebevilgning, der de tre elementene inngår

Dette er viktige seire for folkehøgskolene. Samtidig er det naturligvis punkter vi gjerne skulle sett annerledes.

Kapasitet og elevopptak

- Begrepet «internatkapasitet + 20 %» forsvinner. I stedet innføres «skolens kapasitet», som er det maksimale elevtallet en skole kan ha.

- Folkehøgskolerådets forslag om +5 % fleksibilitet ved oversøkning fikk ikke gjennomslag, men kapasiteten kan justeres minst hvert femte år.
- Nye skoler får tilskudd til 35 elever i oppstartsfasen. Har de flere elever, får de tilskudd tilsvarende faktisk elevtall.
- Opptak skal heretter starte 15. november året før skolestart.

Korte kurs og fraværsregler

- Reglene for korte kurs utvides ikke ut over de tre gruppene som allerede fantes i forrige forskrift. Her bør en se på mulighetene som allerede finnes.
- Rundskrivet om fravær fra 2007 er opphevet. Regler om fravær er nå en del av forskriften.
- Internatet skal fortsatt være en integrert del av læringsprogrammet. Det er åpnet for noe fleksibilitet i spesielle tilfeller, f.eks. når en elev har store personlige utfordringer.

Omfordeling av særtilskudd

Folkehøgskolen Nord-Norge startet dess-

verre ikke opp denne høsten. Skolen mottok særtilskudd, og normalt ville midlene blitt trukket inn ved nedleggelse. Men departementet har valgt å beholde de 25 plassene for elever med særlige behov i rammen, og overføre dem til Rønningen folkehøgskole. Det er positivt at plassene ikke forsvinner, men vi vet at mange skoler gjerne skulle hatt disse plassene da de fleste skolene vet hvor krevende det er å få godkjent søknader hos NAV. Søknadene til NAV for denne gruppen elever vil vi arbeide videre med.

Videre arbeid

Folkehøgskolerådet har fått gjennomslag for mange viktige punkter, men ikke alle. Vi vil fortsette dialogen med departementet utover vinteren for å sikre gode tolkninger av lov og forskrift.

Har dere spørsmål eller behov for avklaringer, hører vi gjerne fra dere. Nå begynner jobben med å tilpasse skoledriften til ny lov og forskrift – og vi ønsker dere lykke til med det viktige arbeidet! •

20 spørsmål til din allmenndannelse – eller bare for moro!

- 1. Hva heter bandet som i august-september har fylt Wembley stadion i London ti ganger med sine konserter?
- 2. Hva heter vokalist og frontfigur i bandet?
- 3. Hvor ligger den magiske sperregrensen for partier ved stortingsvalg i Norge?
- 4. Hvis et parti kommer over sperregrensen, vil de i tillegg til direktemandater få flere ...?
- 5. Hva het forfatteren som nylig gikk bort og som stod bak bøkene om Pelle og proffen og Elling og Kjell Bjarne?
- 6. Han bodde i store deler av sitt liv i en europeisk storby utenfor for Norge. Hvilken?
- 7. Colossus het den første elektriske programmerbare datamaskinen. Når ble den utviklet?
- 8. Internett har en egen bursdag. Den er 1. januar, men i hvilket år?
- 9. Hvor mange dødssynder var det vanlig å regne med i middelalderen?
- 10. En av disse heter acedia på latin. Hva heter den på norsk?
- 11. Hva het den romerske keiseren som innførte søndag som helligdag?
- 12. Når skjedde dette?
- 13. Hva kalles karbonet vi skriver med i en blyant?
- 14. Pinsebevegelsen startet i Los Angeles i 1906. Hva heter den berømmelige gaten der det hele skjedde?
- 15. Hvem førte vekkelsen til Norge samme år?
- 16. Hva heter lagmannsretten med sete i Bergen?
- 17. Hva heter lagmannsretten med sete i Hamar?
- 18. I Bibelen leser vi om Lots hustru. Hva skjedde med henne?
- 19. Ifølge tradisjonen, hva het Adams første kone?
- 20. På latin heter det «Miserere mei, Deus», på gresk heter det «Kyrie eleison», men hva heter det på norsk?

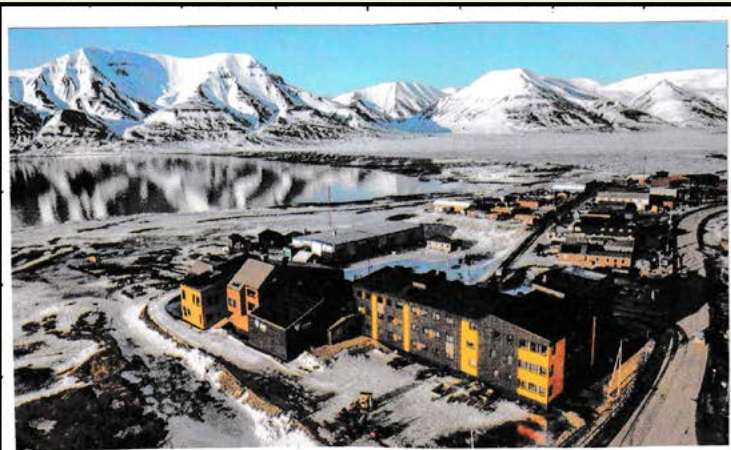
Fasit fra nr 2/2025

PRESE FOR- NIBLER	2M	GRI- PER	FISK	2S	ROMER- TALL 50 KJ. TEGN RABON	L
→D	E	T	→	E	R	↓
NETT- TREFF	D	A	T	I	N	G
ENGST- PLAS SOL- GUD	I	R	BRØD- BITER	DEL PÅ HUS	HOVED- STAD	O
↓	R	A	BY AVAN- SIST MOBIL	S	T	A
TRA- FIKK- SVSTED	AV- GIFT	S	K	A	T	T
	B	E	KTE- FELLE NOT	M	A	K
						E
ENG- LENDER	2B	PRES- ENTERE EN IDE	2P	ELL- IPSE	O	V
GRI- NER	E	→	R	→	I	→
↓	K	V	I	S	T	E
SPIS	E	T	ROMER- TALL 100	C	STATS- INN- TEKT	I
FLIRE ROMER- TALL 10	L	E	SNARKE	H	LIT T	N
	X	↑	SAK FROSET VANN	T	I	→
LIND- GREN- FIGUR	M	I	A	LIVS- LYST	I	365 DAGER
HOVED- STAD ROMER- TALL 5	O	S	L	O	KOM- MUNE	Å
	V	S	←	E	D	←
						R
						O
						F
						←
						S
						Y
						E
						L

Fasit:
1. Coldplay; 2. Chris Martin; 3. Fire prosent; 4. Uffevingmandater; 5. Ingvær Ambjørnsen; 6. Hamburg; 7. 1943; 8. 1983; 9. 10; 10. Latskap; 11. Konstantin den store; 12. 321 e.Kr.; 13. Graffiti; 14. Azusa street; 15. Thomas Ball Barratt; 16. Gulatting; 17. Eidsivating; 18. Hun ble til en saltsøtte; 19. Lilith; 20. «Herre, miskunne deg» eller «Herre, forbarm deg».

Kryssord

1STEN- TE ROSTE	VEIVER, RAVER	↓	ROMER- TALL 1000 SAND- STEIN	
	↙			↖
	↘			
PALSIDE GRUNN, MOMENT			FOR- SVARS- ALLI- ANSE	
↘				
KYR	↓		KLOV- DYR- ART	↓
PAR			SELVST. FORSK- NING- ARBEID	↓
↘		NORD- BOERE		
TONE OG NOTE		E- POST- ERE		
MAGNUS MALM SKREV DEN		BILKJ. TEGN ITALIA	SOT	
↘				
			MÅNE- FASE	TAU
EN TYPE IDRETT- UT- ØVERE		TREG, DORSU HELLIG HANDLING		
↘				
				VARE VED
VANDRE		TØNNE, HELLE	LEKSER, JOBBER	↘
FLIP LEVEN			KJ. TEGN FOSFOR	MORO, LEVEN
ROSIN- ANTE				RESERVE, STED- FOR- TREDER
↘		ROMER- TALL 50	RO- ÅRE	
				OBS
	↘		→	
				↑

Kryssord: Rolf Bangseid. Fasit kommer i neste nummer.

Norge P. P.

Returadresse:
IKF
Brugata 19
0186 Oslo

Illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

Tema for neste nummer: Morgensamlingen
Frist for innlevering av stoff: 1. november